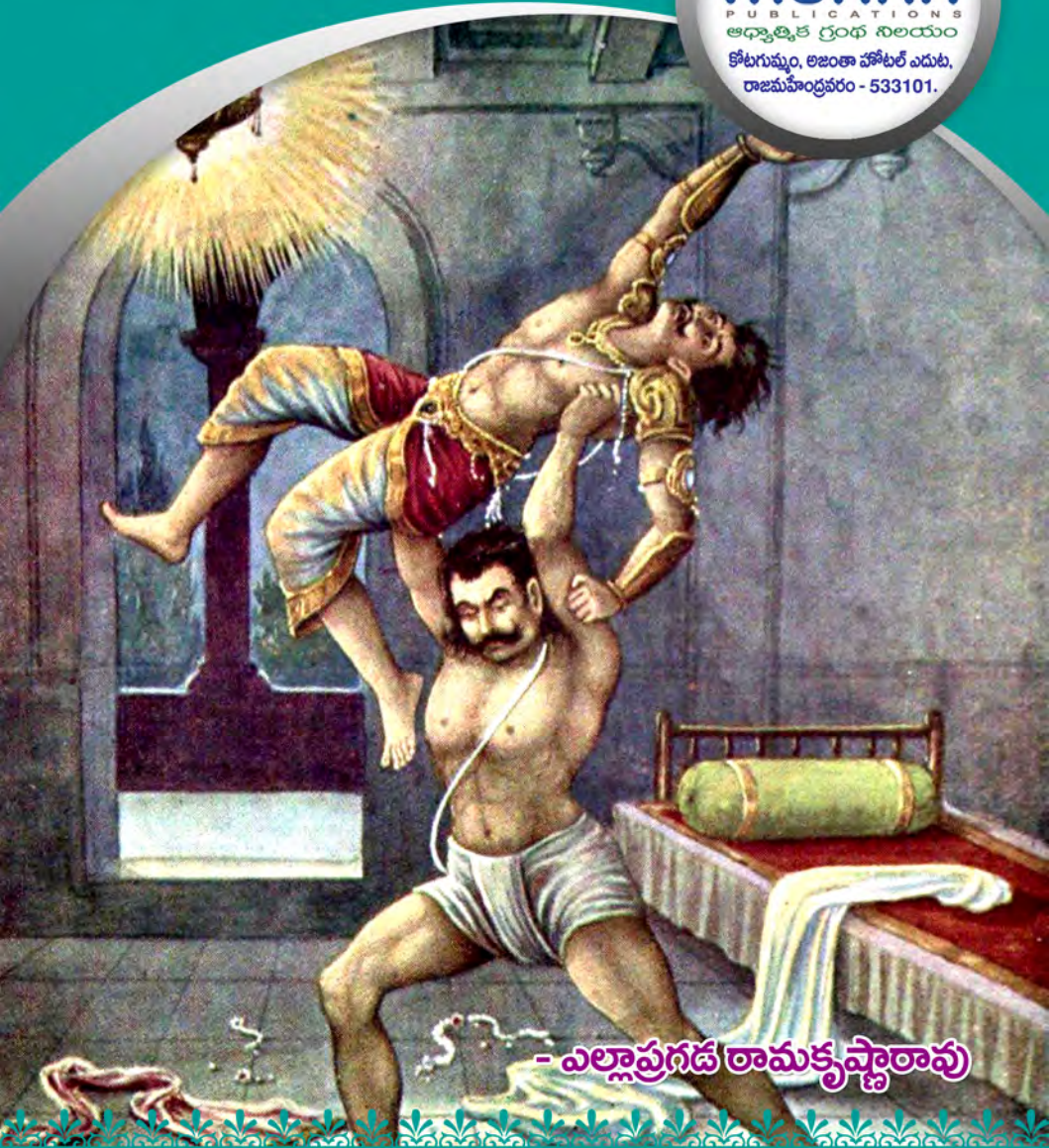

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆరోగ్యాది అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి... ఫేస్ బుక్

Like us to follow

@mohanpublications

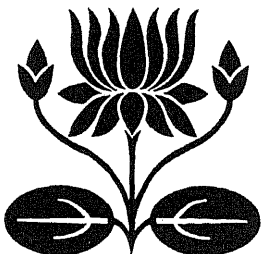

- ఎల్లాప్రగడ రామకృష్ణారావు

విరాట భారజి

విరాటభారతి

(సంస్కృత విరాట పర్వాంతర్గత సూక్తివైభవం)

వై. రామకృష్ణారావు (ఎల్లాప్రగడ)

హైదరాబాదు

1998

“కవి కౌస్తుభ”

డా. ఆచార్య తిరుమల

301, నందిని కాంప్లెక్సు,

మోజంజాహి మార్కెట్,

హైదరాబాదు - 590 095.

గుణధ్వని

“నరోవై దేవానాం గ్రామః” అని శ్రుతి వక్కాణిస్తూ ఉంది. ఆ దివ్యత్వాన్ని సాధించటానికే ఆధ్యాత్మిక విద్య అవసరమయ్యింది. మనకు పరోక్షంగా వున్న ఆ తాత్త్విక జ్ఞాన సంపదని స్వయం భూ బ్రహ్మ యొక్క అనుజ్ఞతో తమస్సుల ద్వారా పొందిన మహర్షులు లోక కల్యాణం కోసం వేదాల రూపంలో, పురాణాల రూపంలో, శాస్త్రాల రూపంలో, కావ్యాల రూపంలో ఆవిష్కరించారు. ప్రపంచానికి భారతదేశం ప్రసాదించిన గొప్ప సంపద అదే! ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం వల్ల తప్ప ఎక్కడా ఏ మనిషికి శాంతి లేదు; ఏ సంఘానికి భద్రత లేదు. ఈ విషయాన్ని అలసులు, మంద బుద్ధులు తెలుసుకోలేరు. అటువంటి వారికి కూడా తెలియజెప్పటానికే ‘సూక్తి’ సాహిత్యం అవతరించింది. మంచి మాట విని, ఆచరించి, ఆనందాన్ని పొంది తరించుమని అభ్యర్థించింది. “యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠః”! అటువంటి ఆప్త కామన తో ఆవిర్భవించిన విరాణార్పి ప్రతిబింబమే యీ “విరాట భారతి”! ఇది భారత భారతికి ఎత్తి పట్టిన కర్పూర హారతి!

వైదిక వాఙ్మయంలో భారత, భాగవత, రామాయణాలకు విశిష్టమైన స్థానం ఉంది. ఇవి మనకు ఆత్మ చరిత్రలు. మనకు కనిపించే యీ స్థూల శరీరంలో సూక్ష్మ, కారణ శరీరాలని మరో రెండు శరీరాలున్నాయి. ఈ మూడు శరీరాల స్థితి గతుల్ని గూర్చి భారత, భాగవత, రామాయణాలు చెప్తున్నాయి. వాటిలో భారతం స్థూల శరీర సంబంధి. “అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహ మాశ్రితః” - అని వైశ్వానరాగ్ని వల్లనే ఈ స్థూలదేహం నిలబడుతూవుంది. భరతం అంటే అగ్ని. స్థూల శరీరానికి సంబంధించిన అగ్ని విద్యే భారతం. అగ్ని మన దేశానికి అధిష్ఠాన దేవత కావటం వల్లనే యిది భారతదేశమయ్యింది. “అగ్నిర్బుధ్ధానః” అని శ్రుతి. భూలోక ప్రజల భరణ పోషణాలు నిర్వహించటంచేత అగ్నిని భరతుడన్నారు. ఇది వైదిక దర్శనం. పురాణోపాసన దర్శనాలు వేరుగా వున్నా “ఇతిహాస పురాణాభ్యాసం వేదం సముప బృంహయేత్” కదా చరమ లక్ష్యం.

సర్వశాస్త్ర సార భూతం, జ్ఞాన విజ్ఞాన కోశమైన భారతం సర్వ మానవ మనః
 శ్రుతులకు ఆలవాలం. ప్రతి వ్యక్తి తన స్వ స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవడానికి భారతాన్ని
 చాలి.

భారత భాగాలకు పర్వాలని పేరు. “పిపర్వీతి పర్వన్” (పూపాలన
 రణయోః) అని నిరుక్తి. వస్తు రక్షాపూరకమైనది పర్వం. అగ్ని వలననే వస్తు రక్ష.
 బట్టి ‘పర్వ’ శబ్దం అగ్నిత్రయా వేదానికి చెందింది. వేదాలు అగ్నిపర్వాలు. భారతం
 వమవేదం. కాబట్టి భారత భాగాలు పర్వాలయ్యాయి. వాటిలో ఇది విరాటపర్వం.
 చవుని విరాడుపాసనకు చెందిన రహస్య భావం కాబట్టి అజ్ఞాతవాసం ప్రధాన విషయం
 ఉంది.

విరాట పర్వ సూక్తుల్ని శ్రీ వై. రామకృష్ణారావుగారు ఈ పుస్తక రూపంలో
 కు అందిస్తున్నారు. ఇది సామాన్యమైన పరిశ్రమ కాదు. తత్వజ్ఞత, లోకజ్ఞత, మనోజ్ఞతల
 ప్రతాక్షర వాహినీ సంగమం ఈ గ్రంథం. రామకృష్ణారావు గారు ఆధ్యాత్మిక విద్యా
 యు సంపన్నులు. నిరాడంబర జీవన మర్యాద నెఱిగిన అసాధారణ మేధా సంపన్నులు.
 మన ఆలోచనల్లో క్రొత్త వారవడితో బాటు ప్రయోగ కుశలత కనిపిస్తుంది. ఆయన
 కలన్నిటా ఆనందోపదేశాలు మలయమారుతాల్లా వీస్తూ వుంటాయి. ఉద్యోగ రీత్యా
 మనకు నేను సహచరుణ్ణి కావటం నా భాగ్య విశేషంగా భావిస్తూ సంస్కృతంలో
 ఉద్రుని ‘చారుచర్య’ వంటి యీ ‘విరాటభారతి’ ని విద్వల్లోక విహారానికి పంపిస్తున్న
 రామకృష్ణారావుగారిని హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.

“విద్వానేన విజానాతి విద్వజ్జన పరిశ్రమమ్.” పూల సారభాన్ని వాయువు
 పంచినట్టుగా, ఉత్తమ జనులై యీ రచనను లాలిస్తారని ఆశిస్తూ -

ధర్మోత్సాహం

మహాభారతం “అష్టాదశపర్వ నిర్వహణ సంభృతమై పెనుపొందినట్టిది”. మహాభారతంలోని ప్రతి పర్వంలోనూ సందర్భానుగుణంగా వివిధ ధర్మాలు ప్రవచించబడ్డాయి. అన్ని పర్వాలలోను విరాటపర్వం ఒక విశిష్టత కలిగినది. తిక్కన సోమయాజి చెప్పినట్లు విరాటపర్వం హృదయాహ్లాది, ఊర్జితకథోపేతము, నానారసాభ్యుదయోల్లాసీ. అవాంతరమైన ఉపాఖ్యానాలేవీ లేకుండా అచ్చమైన భారతకథే రసవత్తరంగా సాగుతుంది. అయినా వ్యాసభగవానుడు సమయానుగుణంగా అనేక సూక్తులు ప్రవచించాడు. రసవత్తరమైన, నాటకీయమైన కథా బలం వలన ఈ పర్వంలోని సూక్తులపై అంతగా పండితుల, పాఠకుల దృష్టి ప్రసరింపబడలేదేమో! ఆ కారణంగా, ఈ సూక్తులు పాఠకలోకానికి అందించాలనే సంకల్పం కలిగింది. ఆ ప్రయత్న ఫలమే ఈ విరాట భారతి. కేవలం సూక్తుల్ని వ్యాఖ్యానించడమేగాక, తత్కథా సందర్భాన్ని కూడా పేర్కొనడం వల్ల పాఠకులు కథా సూత్రాన్ని అనుసరించి సాగిపోతూ, కేవలం సూక్తి పఠనం వల్ల కలిగే విసుగుదలను పొందక ఆసక్తితో పఠిస్తూ ఆనందించగలరని నా అభిప్రాయం.

ఆయా సూక్తుల్ని వ్యాఖ్యానించే సందర్భంగా, సమానమైన సూక్తులను వాల్మీకి రామాయణం, చాణక్య రాజనీతి సూత్రాలు మొదలైన ఇతర గ్రంథాల నుండి కూడా ఉద్దేశించాను.

ఈ నా ప్రయత్నాన్ని ప్రోత్సహిస్తూ ముద్రణ నిమిత్తం ఆర్థిక సహాయం అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారికి కృతజ్ఞతలు. స్ఫూర్తిమంతంగా ముఖపత్రాన్ని చిత్రించిన ఆప్తమిత్రులు, సుప్రసిద్ధవ్యంగ్య చిత్రకారులు శ్రీ ‘పాప’ గారికి ధన్యవాదాలు. పుస్తకానికి ‘విరాటభారతి’ అని పేరు సూచించి ‘గుణధ్వని’ చేసిన విద్వన్మిత్రులు, సుప్రసిద్ధకవివర్యులు కవికొస్తుభ దా॥ ఆచార్య తిరుమల గారికి నమోవాకాలు. ముద్రణ విషయంలో బాధ్యత వహించి సహకరించిన చి॥ అవ్వారు రామకృష్ణకు ఆశీస్సులు. అందంగా పుస్తకాన్ని ముద్రించడంలో తోడ్పడిన మిత్రుడు శ్రీ వెంకటేశ్వర కోఆపరేటివ్ ప్రింటింగ్ ప్రెస్, హిమాయత్ నగర్ అధినేత శ్రీ అశోక్ రెడ్డికి అభినందనలు.

“ఆనో భద్రా : క్రతవోయన్తు విశ్వతః”

అని ఋగ్వేదం. అన్ని దిక్కుల నుంచీ సద్భావనలు మాలో ప్రవేశించాలనే పరమమైన ఆకాంక్ష యిది. ప్రాచీన భారతీయ సాహిత్యమంతా, జన హృదయాలలోకి సద్భావనా పమాలను ప్రసరించే పరమోద్దేశ్యంతో వెలువడినట్టిదే.

శ్రీమన్మహాభారతం పంచమవేదం. వేదాలలో ప్రభుసమ్మితంగా చెప్పబడిన ధర్మాలు మహాభారతేతిహాసంలో మిత్రసమ్మితంగా హృదయ సన్నిహితంగా అందించబడ్డాయి. సార్వకాలీనం, సార్వ జనీనం అయిన భారతం సమస్త మానవాళికి ఎదుట నిల్చిన నిలువుటద్దం.

ఈ మహాతిహాసాన్ని ప్రవచించింది -

ఈ అద్భుత శిల్పాన్ని గండరించింది -

ఈ ముకురాన్ని మానవాళి ముందు నిలిపింది - వేదవ్యాస భగవానుడు. వేదవ్యాసుణ్ణి భారతీయులు సాక్షాత్తు విష్ణు స్వరూపునిగా భావిస్తారు.

వ్యాసాయ విష్ణు రూపాయ వ్యాసరూపాయ విష్ణవే

నమోనై బ్రహ్మవిధయే వాసిష్ఠాయ నమో నమః

వేదాలు విభజించి, పంచమవేదమైన భారతాన్ని, అష్టాదశ పురాణాలను ప్రపంచించి, బ్రహ్మసూత్రాలను ప్రవచించి భారతీయ సంస్కృతికే మూలమై నిల్చిన భగవత్స్వరూపుడు వేదవ్యాసుడు. వేదాలకు ఖిల సంహితలున్నట్లుగానే, పంచమవేదమైన మహాభారతానికి కూడా హరివంశం ఖిలం. ఖిలం అంటే తరువాతది, పరిశిష్టమైనది అని అర్థం.

“కృష్ణాదాగతః కార్త్యః” కృష్ణద్వైపాయనుడి రచనగాబట్టి ‘కార్త్యం’ అనబడుతోంది.

వ్యాసుడు వ్రాసిన మూల గ్రంథం ‘జయం’ ఇందుకు మొదటి శ్లోకమే నిదర్శనం.

వారాయణం నమస్కృత్య నరంచైవ నరోత్తమమ్

దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతోజయ ముదీరయేత్ ||

కాబట్టి వ్యాసుడు చెప్పింది 'జయం'.

శ్రీమన్నారాయణుడికి, నరోత్తముడైన అర్జునుడికి, వ్యాసభగవానుడికి నమస్కరించి తరువాత భారతాన్ని పఠించాలి. వ్యాసుడు విభజించిన వేదాలను అధ్యయనం చేసి అందించిన నలుగురు శిష్యులు - పైలుడు, వైశంపాయనుడు, సుమంతుడు, జైమిని. వైశంపాయనుడు జయ గ్రంథానికి ఉపఖ్యానాలు చేర్చాక అది భారతమయింది.

మహాభారతమనగానే అది భరత సంబంధమైన ఇతిహాసం అని తెలుస్తుంది.

★ భరత శబ్దం ఎవరెవరియెడ ప్రయుక్తమయిందో గమనిస్తే - వేదకాలంలో 'భారత', 'కురు' శబ్దాలు ఋత్విక్ నామాలుగా యాస్కుడు పేర్కొన్నాడు. "భారతా: 1. కురవ: 2. ఋత్విక్ నామాని".

భారత కురు శబ్దాన్ని యాస్కుడు ఋత్విక్ నామాలుగా చెప్పటంవల్ల గాబోలు, భారతయుద్ధం ఒక యజ్ఞంగా భావింపబడి "చత్వరో వయ మృత్విజః" అనే పోలిక చెప్పబడింది.

ప్రాచీన కాలంలో కౌరవ పాండవుల్ని కలిపి భరతులనేవారు. వాళ్ళ యుద్ధమే భారతయుద్ధం, దాన్ని వర్ణించిన గ్రంథమే మహాభారతమయింది.

మహాభారతంలో ఈయబడిన వంశావళిలో కొందరు భరతులు కనబడుతున్నారు.

శకుంతలాదుష్యంతుల పుత్రుడు భరతుడు.

అగ్ని వంశావళిలో శంయుని కుమారుడు భరతుడు. అతని సోదరి భారతి.

అద్భుతనాముడైన అగ్ని పుత్రుడు భరతుడు మరొకడు.

దశరథుని కుమారుల్లో కైక కుమారుడు భరతుడు.

★ ఈ వివరణను విద్యా భాషా ప్రవీణ డా॥ మూలంపల్లి చంద్రశేఖర శర్మగారి సిద్ధాంత గ్రంథం 'మహాభారతం- విశ్వవిజ్ఞానకోశం' నుండి గ్రహించాను. వారికి నా నమోవాకాలు

విరాటభారతి

ఋగ్వేదంలో “భారతాః” అని సూర్యవంశ క్షత్రియుల పక్షంగా ఈ శబ్ద ప్రయోగింపబడింది. కాబట్టి ఋగ్వేదభారతులు, మహాభారత భారతులు భిన్నులే. ఈ విషయం వ్యాస భారతంకూడా పేర్కొన్నది.

‘క, ట, స, య’ సూత్రాల ప్రకారం భారతానికి ‘జయం’ అనే పేరు చక్కగా అమరుతుంది. ‘కటసయ’ సూత్రమంటే ఏమిటో ముందు తెలుసుకుందాం.

కాదయో ౨ కాష్టాదయోం ౨ కాః పాద్యాః పంచప్రక్షీర్తితాః

యాదయో ౨ ష్టా ఇ నౌపూర్ణే విజ్ఞేయాః సర్వశాస్త్రకే

క నుండి హ.వరకు గల హల్లులకు ఒక్కొక్క సంఖ్య కేటాయించబడింది. క నుండి ఝ వరకు గల హల్లులకు 1 నుండి 9 అంకెలు.

క-1, ఖ-2, గ-3, ఘ-4, జ-5, చ-6, ఛ-7, జ-8, ఝ-9,

అలాగే ట నుండి ధ వరకు 1 నుండి 9.

ట-1, ఠ-2, డ-3, ఢ-4,ణ-5, త-6, థ-7, ద-8, ధ-9.

ప నుండి ఫ వరకు 1 నుండి 5

ప-1, ఫ-2, బ-3, భ-4, మ-5,

య నుండి హ వరకు 1 నుండి 8

య-1, ర-2, ల-3, వ-4, శ-5, ష-6, స-7, హ-8

ఇ, న లకు సున్నాలు.

జయం అన్నప్పుడు జ-8, య-1,

జయ - 81 - సంస్కృతంలో అంకెలు ఎడం వైపు త్రిప్పుకోవాలి. అప్పుడు 18 అవుతుంది. 18 ఎంతో ప్రాముఖ్యం గల సంఖ్య. ఇందులోని విడి విడి అంకెల్ని (1,8) కలిపితే 9 అవుతుంది. సంఖ్యాశాస్త్రం ప్రకారం తొమ్మిది సర్వప్రశస్తమైనది. భారతమంతా ఈ 18 మీదనే నడిచింది.

మహాభారతంలోని ప్రధాన పర్వాలు - 18

కురుక్షేత్ర యుద్ధం జరిగిన దినాలు - 18

పాల్గొన్న అక్షాహిణుల సంఖ్య - 18 (11-కౌరవులు, 7-పాండవులు)

భగవద్గీతలోని అధ్యాయాలు - 18

యుద్ధానంతరం ధర్మరాజు పాలనం చేసిన కాలం, ధృతరాష్ట్రుడు జీవించిన కాలం కూడా

18 సంవత్సరాలేనట!

మహాభారతం విశ్వ విజ్ఞాన భాండాగారం. ఈ అర్ధాన్నే వ్యాసుడు స్పష్టంగా పేర్కొన్నాడు.

ధర్మేచార్దేవ కామేచ మోక్షేచ భరతర్షభ!

యది హస్తే తదన్యత్ర యన్నే హస్తే న తత్ క్వచిత్!

ఈ అభిప్రాయాన్నే నన్నయ “ధర్మ తత్త్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రంబని...” అనేసిన పద్యంలో విస్తరించి వివరించాడు. భారతంలో చెప్పబడని ధర్మాలు లోకంలో ఎక్కడా లేవు. లోకంలో చెప్పబడిన ధర్మాలన్నీ భారతంలో ఉండనే ఉన్నాయి.

భాగవతారంభంలో పోతన ‘శ్రీకైవల్యపదంబుచేరుటకునై చింతించెదన్’ అన్నాడు. భాగవతమే కాదు, భారతం కూడా మోక్ష ప్రదమే. తిక్కన సోమయాజి భారతం చివర్లో - స్వర్గారోహణ పర్వం పూర్తయిన తర్వాత ఫలశ్రుతిలో ఈ ఇతిహాస రత్నాన్ని వింటే పాపాలు తొలగిపోతాయని, స్వర్గం లభిస్తుందనీ, మోక్షం ప్రాప్తిస్తుందనీ పేర్కొన్నాడు. అంతేకాదు మరెన్నో నత్పలితాలు కలుగుతాయనవి వక్కాణించాడు.

వ్యాసభగవానుడు విరాటపర్వాంతంలో శ్రవణ మహిమను పేర్కొంటూ మోక్షం లభిస్తుందని చెప్పాడు.

శ్రుత్వాతు చరితంపుణ్యమ్ పార్థివానాం మహాత్మనామ్

నాధివ్యాధి భయంతేషాం జాయత్ పుణ్య కర్మణామ్.

విరాటభారతి

మహాత్ములైన పాండవుల పుణ్య చరితాన్ని విన్న పుణ్యాత్ములకు మనోదేహ బాధలు కలుగవు.

దుర్గతే స్తరణేతేషా మాయతం తరణం భవేత్
సుభిక్షం క్షేమమారోగ్యం పుణ్యవృద్ధి : ప్రజాయతీ

ఈ పుణ్య చరిత్ర, విన్నవాళ్ళకు దుర్గతులను దాటేందుకు నావలాగా ఉపకరిస్తుంది. సమృద్ధి, క్షేమం, ఆరోగ్యం, పుణ్యోన్నతి అనే ఫలాలు లభిస్తాయి.

సర్వ పాపాని నశ్యంతి జాయంతే సర్వసంపద :
ఏకాకి విజయేచ్ఛత్రాన్ స్మృత్వా ఫాల్గున కర్మచ

అర్జునుడి పరాక్రమ కార్యాలను స్మరించిన వ్యక్తి అసహాయ శూరుడై ఒక్కడే శత్రువుల్ని జయిస్తాడు. అతని పాపాలన్నీ నశించి సర్వ సంపదలూ కలుగుతాయి.

ఈతయః సంప్రణశ్యంతి నవియోగః ప్రియే జనే

ఈతి బాధలు తొలగిపోతాయి. ఇష్ట జనులతో ఎడబాటు కలుగదు.

ఈతి బాధలు ఆరు - అతివృష్టిరనావృష్టిర్మాషికాశ్చలభాశ్చకాం

అత్యాసన్నాశ్చ రాజానష్టదేతా ఈతయః స్మృతాః

అతివృష్టి, అనావృష్టి, ఎలుకలు, మిడుతలు, చిలుకలు, రాజ్యానికి మిక్కిలి సమీపంలో ఉన్న (పొరుగు) రాజు, ఇవి ఈతి బాధలు ...

అభీప్సిత సిద్ధి, పుణ్యమోక్షలబ్ధి కేవలం పుణ్యాత్ములైన పాండవుల చరిత్రను ఆకర్షించడంవల్ల మాత్రమే గాదు, ఈ పంచమ వేదంలో ఎన్నెన్నోవైదిక ధర్మాలు నిరూపితమై ఉండటం వల్ల కూడా.

వ్యాసుడు సూక్తిభాసుడు. భారతమంతా ఈ సూక్తి ప్రకాశం పరివ్యాప్తమై, మార్గదర్శకమై ఉంటుంది. పరాబ్రుఖులై కళ్ళు మూసుకొనే కలుషాంధులకు తప్ప - అందరికీ జ్ఞాన, వైరాగ్య,

మోక్షమార్గాన్ని, సత్రువర్తనను, కర్తవ్యాన్ని నిర్దేశిస్తుంది భారతం. ఉపనిషత్సారమైన భగవద్గీతను గర్భీకరించుకొన్న మహాతిహాసం గదా ఇది!

మనపురాణవాఙ్మయంలో ధర్మాలు తెలియని పాత్రలు ఏమున్నాయి? రామాయణంలో కుంభకర్ణుడు కూడా తనను నిద్ర మేల్కొల్పి యుద్ధానికి సిద్ధం కమ్మనిన రావణుడికి ఎన్నో ధర్మాలు వక్కాణించాడు. మహాగ్రంథనిర్మాతలైన ఆ మహర్షుల ముఖ్యోద్దేశ్యం ఉపదేశమే. నన్నయ భట్టారకుడు కూడా భారతాన్ని జగద్దితం కోసమే రచిస్తున్నానన్నాడు. పోతనామాత్యుడు కూడా “సమ్మతి శ్రీహరికిచ్చి చెప్పినీ-బమ్మెరపోతరాజొకడు భాగవతంబు జగద్దితంబుగన్” అన్నాడు. నన్నయ రుచిరార్థ సూక్తి నిధిని ఆదిపర్వం అవతారికలో ప్రథమ పురుషలో పేర్కొన్నాడు. ముందే పేర్కొన్నట్లు మహాభారతం ఆద్యంతం సూక్తి భాసురమై పరిధి విల్లే గ్రంథమే. అయితే అన్యపర్వాలలోవలె అవాంతరమైన ఉపాఖ్యానాలేవీ అడ్డు తగలని అచ్చమైన భారత కథ విరాటపర్వం.

తిక్కన, విరాటపర్వం గురించి హృదయాహ్లాది, ఊర్జిత కథోపేతంబు, నానా రసాభ్యుదయోల్లాసి అని పేర్కొన్నాడు. బిగువైన కథతో, విభిన్నమైన, ఉత్కంఠాజనకమైన సన్నివేశాలతో సాగిపోయే విరాటపర్వంలో కూడా ధర్మ, నీతి బోధకు సముచితమైన అవకాశం కల్పించడం వ్యాస భగవానుడి ధర్మోత్సాహానికి నిదర్శనం.

విరాటపర్వానికి మరో ప్రాముఖ్యం ఉన్నది. భారతాన్ని ఆసాంతం పారాయణం చేయడానికి సంకల్పించుకొన్నవారు ముందుగా విరాట పర్వంతో ప్రారంభించాలనే సాంప్రదాయకమైన నియమం ఉన్నదిట. అలాగే రోదనామయం, విషాదభూయిష్టమైన స్త్రీ పర్వం యింటిలో ఉంచుకోగూడదు అనే నిషేధమూ వినిపిస్తుంటుంది లోకంలో.

వ్యాసభగవానుడి విరాటపర్వంలోని సూక్తి సుధను ఆస్వాదించే ముందు, సూక్తి శబ్ద విచార చర్చను, కొంచెం పరిశీలిద్దాం. ‘సుప్య ఉక్తిః సూక్తి’ అని నైఘంటికార్థం. చక్కటి మాట,

విరాటభారతి

మంచిమాట ఏదైనా సూక్తే, అది నీతి ధర్మ బోధ మాత్రమే కానక్కరలేదు. హృదయాహ్లాదియై కవితాత్మకమైన వాక్కు సూక్తే అవుతుంది.

‘మధురావిజయం’లో గంగాదేవి తిక్కన కవిత్వాన్ని గూర్చి

“ తిక్కయజ్ఞ కవే: సూక్తి: కామమదీవ కళానిధే

సత్యజ్ఞై: కవిభి: స్వైరం చకోరైరివ సేవ్యతే”

అని ప్రశంసించింది. తిక్కన కవి సూక్తులు చంద్రుని వెన్నెల వంటివి. రస తృప్తిపరుచిన కవులు ఆ కవితా కాముదిని చకోరాలవలె ఆస్వాదిస్తారు. ఈ సందర్భంలో సూక్తి అంటే గంగాదేవి ఉద్దేశ్యం నీతిబోధ అనికాదు. రాజశేఖరుడు కావ్యమీమాంసలో లాటదేశం గురించి చెబుతూ...

“సూక్తీనాం స్మరకేళీనాం కలానాంచ విలాస భూ:

ప్రభుదేవీ కవిర్లాటి తద్గాపి హృది తిస్థతి” అని చెప్పాడు.

లాటదేశం సూక్తులకు, మదన క్రీడలకు, కళలకు విలాసభూమిల ఇక్కడ సూక్తులు అంటే దర్శనసాధనలు అని భావం కాదు, కవిత్వమనే. అలాగే రాజశేఖరుడు తన విద్వత్సాలభంజికలో కృష్ణ శంకర శర్మ తనను ప్రశంసించిన వైనాన్నిలా పేర్కొన్నాడు :

“పాత్రుం శ్రోత్రసాయనం రచయితం వాచస్పతాం సమ్మతా:

వ్యుత్పత్తిం పరమా మవాప్ను మవధిం లబ్ధుం రస స్రోతస:

భోక్తుం స్వాదుఫలంచ జీవిత తరోర్యద్యస్తితే కాతుకం

తద్బ్రూత:! శృణు రాజశేఖర కవే: సూక్తి : సుధాస్యందినీ”

జీవిత సాఫల్యం కోసం అమృతం చిందే రాజశేఖర కవి సూక్తుల్ని వినుమన్నాడు.

సూక్తి అన్నప్పుడు కేవలం నీతిబోధ అని మాత్రమేగాక చక్కని మాట, మంచి పలుకు అనే విధంగా భావిస్తే - కవితాత్మకమైన వ్యాసుని భారతం సర్వత్ర సూక్తి విభాసితమే.

వ్యాసుడు శుష్క పౌరాణికుడు కాదు.

“విద్వత్ సంతవనీయ భవ్య కవితావేశుండు”.

ఈ శబ్ద విచార చర్చ అటుంచితే, తోకంలో ‘సూక్తి’ అంటే నీతి వాక్యం ధర్మ బోధ అనే రూఢి ప్రస్తుతం ఏర్పడి ఉన్నది. కాబట్టి ఆ రూఢి ననుసరించి సంస్కృత విరాటపర్వంలో వివిధ సందర్భాల్లో ప్రవచింపబడిన విభిన్న ధర్మాల వివరణ ఈ గ్రంథ రచనా ప్రయత్నం.

మహాభారతం కల్పవృక్షం. అనంతర కాలంలో ఎన్నో కావ్య, నాటకాలకు ఇతివృత్తాన్ని సమకూర్చిన పెన్నిధి భారతం. అటువంటి బృహదేతిహాస నిర్మాత వ్యాసభగవానుడు ‘భువనోప జీవ్యుడు.’

క్షేమేంద్రుడు కవి కంఠాభరణంలో

ఛాయోప జీవీ పదకోపజీవీ - పాదోపజీవీ సకలోపజీవీ

భవేదధ ప్రాప్త కవిత్య జీవీ - స్వోన్మేషతోవా భువనోపజీవ్యః

అని పేర్కొన్నాడు. కవులు ఛాయోపజీవి, పదకోపజీవి, పాదోపజీవి, సకలోపజీవి అని నాలుగు విధాలు. కవి అనంతరకాలంలో సాధించిన స్వీయ కవిత్వాన్నే ఆధారంగా గొనేవాడై, స్వీయ ప్రతిభా విశేషం చేత భువనోపజీవ్యుడవుతాడు.

పూర్వకవుల కవిత్వచ్ఛాయలను స్వీకరించి కవిత్వం చెప్పేవాడు ఛాయోపజీవి. పూర్వకవుల శ్లోకాలలోని కొన్ని పదాలు గ్రహించి కవిత్వం చెప్పేవాడు పదకోపజీవి. పాదాలు గ్రహించేవాడు పాదోపజీవి. పదాలను, అర్థచ్ఛాయను కూడా ప్రాచీన కవుల నుండి గ్రహించేవాడు సకలోప జీవి. ఛాయోప జీవిత్వాదులు లేకుండా, స్వప్రతిభా విశేషంతో కవిత్వం చెప్పదలిచినవారంతా ఇతడిపై ఆధారపడి ఉంటారు. ఇతరుల మీద ఆధారపడి జీవించేవాడు ఉపజీవ్యుడు.

‘భువనోప జీవ్యోయథాభగవాన్ వ్యాసః తథాచోక్తమ్.’

‘ఇదం కవి వరైః సర్వైరాఖ్యానవోప జీవ్యతే

ఉదయం (పేళ్లు) భిర్బుత్తైరభి జాత ఇవేశ్వరః’

విరాటభారతి

భువనోప జీవ్యుడైన కవికి ఉదాహరణ వ్యాస భగవానుడు. అభివృద్ధిని పొందగోరే భృత్యులు ఉత్తమ సంజాతుడైన సత్రుభువును సేవించినట్లు, ఈ భారతాఖ్యానాన్ని కవివరులంతా సేవించి లాభం పొందుతారు - అని కేమేంద్రుని వివరణ.

పాండవ ప్రవేశపర్వం - రెండవ అధ్యాయం

పాండవులు వన్నెండు సంవత్సరాల అరణ్యవాసం పూర్తి జేశారు. ఇక 'పదమూడగు నేడు' అజ్ఞాతవాసం చేయాలి. విరటుని రాజ్యంలో యుధిష్ఠిరుడు కంకుభట్టనే పేరుతో సభికుడై వర్తిస్తానన్నాడు. భీముడు ★ వల్లవుడనే పేర వంటలవానిగా చేరతానన్నాడు. మరి అర్జునుడి నంగతేమిటి? ఈ సందర్భంగా ధర్మరాజు అర్జునుడి బలవరాక్రమాలను మననం చేసుకుంటూ, లోకంలో ఏయే జాతుల్లో ఏవి ఉత్తమమైనవో పేర్కొన్నాడు.

నరశ్రేష్ఠుడు, బలవంతుడు అయిన అర్జునుడు నర్పాలని, రాక్షసుల్ని సంహరించి ఖాండవ వనాన్ని దహించి అగ్నిని తృప్తి పరచాడు. వాసుకి చెల్లెలు ఉలూచిని వివాహమాడిన యోధశ్రేష్ఠుడు అతడు. అట్టి కౌంతేయుడు విరాట నగరంలో ఎట్టి సేవ చేయగలడు? ప్రతాపవంతుల్లే సూర్యుడు శ్రేష్ఠుడు. మానవుల్లో బ్రాహ్మణుడు శ్రేష్ఠుడు. సరీసృపాల్లో పాము గొప్పది. తేజోవంతుల్లో అగ్ని శ్రేష్ఠుడు. ఆయుధాల్లో వజ్రం, గోవుల్లో వృషభం, జలాశయాల్లో సాగరం, వర్షించే వానిలో పర్వతమైనది అధికులు.

‘ధృతరాష్ట్రశ్చ నాగానాం హస్తిష్యైరావణో వరః

పుత్రః ప్రియాణమధికో భార్యచ సుహృదం వరా’ - 17

★ సంస్కృత భారతంలో వంటలవానిగా చేరిన భీముని పేరు వల్లవుడనే ఉంది.

తెలుగులో మాత్రం తిక్కన ‘వలలుడు’ అన్నాడు.

సర్వాల్లో ధృతరాష్ట్రుడు, ఏనుగుల్లో ఐరావతం మిన్నయైనవి. ప్రియమైన వారిలో పుత్రుడు అధికుడు - అన్నాడు ధర్మరాజు. ఆదిపర్వంలో దుష్యంతోపాఖ్యానంలో శకుంతల దుష్యంతుడితో కర్పూరం, చందనం, వెన్నెల మొదలైనవేవీ పుత్రగాత్ర పరిష్కం గ సుఖం కంటే గొప్పవీ, హృద్యమైనవీ కాదు అని వక్కాణించింది. అలాగే చెలిమికల వారిలో భార్యేమిన్న అని కూడా అన్నాడు ధర్మరాజు.

భార్యను

కార్యేషుదాసీ కరణేషుమంత్రీ

భోజ్యేషుమాతా శయనే షురంభా

క్షమయా ధరిత్రీ ఇత్యాదిగా వర్ణించడం

లోక విదితం. భారతం, స్నేహవంతుల్లో భార్యను మించిన వారు లేరని, అంటే భార్య 'నెచ్చెలి' అంటూ ఆమె ఔన్నత్యంలో మరోకోణాన్ని దర్శింపజేసింది.

మూడవ అధ్యాయం

యుధిష్ఠిరుడు విరటుని రాజ్యంలో ద్రాపది ఎలా సంచరించగలదో గదా అని వితర్కించుకొనే సందర్భంలో ఇలా అంటాడు.

‘ఇయంహి నః ప్రియంభార్యా ప్రాణేభ్యో ౨ పి గరీయసీ

మాతేవ పరిపాల్యావ పూజ్యా జ్యేష్ఠేవ చ స్వసా’ - 14

ఈ ద్రాపది మనకు ప్రియమైన ఇల్లాలు, ప్రాణాలకంటే మిన్నైనది. తల్లి మాదిరి పరిరక్షింపదగినది; అక్కవలె గౌరవించ దగినది.

భార్య పిల్లల్ని కనే యంత్రం కాదు; వండి వార్చే వంటలక్క గాదు. ఆమె - తల్లి, అక్క, నెచ్చెలి, ప్రాణాధికురాలు. అంతేకాదు ‘ఇయంగేహి లక్ష్మీ’ అన్నారు. ‘ఇంటికి దీపం ఇల్లాలే’ అన్నారు తెలుగువారు. ‘గౌరవంబునకేక కారణంబు’ అన్నాడు నన్నయ - దుష్యంతోపాఖ్యానంలో.

విరాటభారతి

ఆదిపర్వంలో బకాసురుడికి తాను ఆహారంగా వెళతానన్న బ్రాహ్మణునికి అతని భార్య ఒక ధర్మాన్ని చెబుతుంది. ఈ శ్లోకాన్ని నన్నయ తెనిగించలేదు. వ్యాసుడు బ్రాహ్మణి నోట పలికించిన సూక్తి యిది.

‘ఆపదర్థం ధనం రక్షేత్ దారాన్ రక్షేత్ ధనైరపి

అత్మానం సతతం రక్షే దారైరపి ధనైరపి’

ఆపదల్లో ఆదుకొనే నిమిత్తం ధనాన్ని రక్షించుకోవాలి. ధనం కంటే కూడా భార్యను రక్షించుకోవాలి.

మొదటిరెండు పాదాల్లో చెప్పిన ఈ సూక్తి భార్యను మించిన ధనం లేదని వక్కాణిస్తున్నది.

తరువాతి పాదాలు ప్రస్తుత సందర్భానికి విషయాంతరాలయినా ఆ ధర్మాన్ని పూర్తిగా తెలుసుకోవాలి గదా ...!

ధనం, భార్య - ఈ రెంటికంటే ముఖ్యంగా పురుషుడు తనను తాను రక్షించుకోవాలి.

అందువల్ల బ్రాహ్మణి తానే బకాసురుడికి భోజనంగా అర్పితమవుతానంటుంది.

ధనం-భార్య- ఈ రెంటికంటే పురుషుడు తనను తానెందుకు రక్షించుకోవాలి? ధర్మ సాధన కోసమే!

“శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మ సాధనమ్” అంటే ఏ ధర్మాన్ని సాధించాలన్నా మొట్ట మొదటిది శరీరమే. దీన్ని నిలుపుకోవాలి. ఈ మాట కాళిదాసు కుమార సంభవంలో తపః కృశాంగియైన పార్వతితో కపట వటుడై వచ్చిన శివుడంటాడు. అంతకు మునుపే స్కాందపురాణాంతర్గతమైన మాఘపురాణంలోనే ఈ సూక్తి కనిపిస్తుంది. గౌతముడు లేగరథుడనే రాజుతో మాఘస్నానం చేయమని చెప్పితే, ఆ రాజు చలికి తట్టుకోలేను, కాబట్టి స్నానం చేయలేని చెబుతూ -

‘వినశ్యమాన దోహతు దోహి ధర్మార్జనమ్ కథం

స్నానస్య కరణీ బ్రహ్మన్ తస్మాన్నాహం ప్రవర్తయే’

దేహం నశించిన తర్వాత దేహి ధర్మాచరణం ఎలా సల్పుతాడు. అందువల్ల నేను స్నానవిధిని ప్రవర్తించే వాణ్ణి గాదు సుమా అంటాడు.

భార్య (ప్రాశస్త్యాన్ని, ప్రాముఖ్యాన్నీ శాస్త్రాలు అనేక విధాలుగా ప్రశంసించాయి.

‘న భార్యాయా : పరంసుఖమ్’

‘నాస్తి భార్యా సమం మిత్రమ్’

పుత్రపౌత్ర వధూభృత్యైః సంపూర్ణమసి సర్వదా

భార్యాహీన గృహష్టస్య శూన్యమేవ గృహంమతమ్

అంటే పుత్ర పౌత్ర సేవకాది జనులెందరున్నా, భార్యలేని గృహం శూన్యం అని అర్థం.

అష్ట కష్టైలో భార్యావిహీనత కూడా ఒకటి. దాస్యం, దారిద్ర్యం, భార్యా విహీనత, స్వయంకృషి, యాచనం, అడిగితే లేదనటం, ఋణం, త్రోవలో నడవటం - ఇవి అష్టకష్టాలు.

జూదంలో సర్వస్వం కోల్పోయిన నల మహారాజుతో దమయంతి ఒక సందర్భంలో ఇలా అంటుంది భారతంలో -

అధిక దుఃఖరోగార్తున కౌషధంబు

సురుచిరంబుగ భార్యయె చూపె యెందు

నొనర భార్యాసమేతుడై యున్నవాని

కెంతలయ్యును నాపద లెరుకపడవు

అలసినెడ డస్సి నెడనా -

కలి దప్పియునైన యెడల గడుకొనిధరణీ

తలనాథ! పురుషునకు ని-

మ్ముల భార్యయ పాచు చిత్తమున దుఃఖంబుల్

(ఆంధ్ర మహాభారతం - ఆదిపర్వం - తృతీయాశ్వాసం)

విరాటభారతి

దుష్యంతుడితో శకుంతల భార్య ప్రాముఖ్యాన్ని విశదంగా ఉపన్యసిస్తుంది దుష్యంతోపాఖ్యానంలో.

ఏదైనా, భార్య అనే కాదు స్త్రీ పూజనీయురాలు అనేది మన సిద్ధాంతం, మన జాతి మహోన్నత సంస్కారం. చాణక్యడు రాజనీతి సూత్రాల్లో (రాజనీతి సూత్రాణి) “నస్త్రీ రత్నమ్ సమం రత్నమ్” అన్నాడు. స్త్రీ రత్నం వంటి రత్నం లేనేలేదని అభిప్రాయం. చాణక్యడే మరో సందర్భంలో “అథోహమయం నిగళం కళత్రమ్” అని కూడా అన్నాడు. అంటే భార్య లోహంతో చేయని సంకెలట! ఇది విరక్తుల విషయమై వుండవచ్చు.

“యత్ర నార్యాస్తు పూజ్యంతే

తత్ర రమంతే దేవతాః”

అని కంఠోక్తిగా ప్రవచించిన సంస్కార సంపన్నత మనది.

నాలుగవ అధ్యాయం

పాండవులు విరటుని రాజ్యంలో ఎవరెవరు ఏ తీరున ప్రవర్తించాలో నిర్ణయించుకొని తమ వెంటనున్న వారందరినీ పంపించిచేసి, ధౌమ్యుడు “ఓ ధర్మరాజా! మీరు బ్రాహ్మణుల విషయంలో, స్నేహితులు, యుద్ధం అగ్నుల విషయంలో చేయదగినదంతా చక్కగా ఆచరించారు. అయితే, నీవు, అర్జునుడు ద్రాపదిని మిక్కిలి జాగరూకతతో రక్షించుకోవాలి సుమా! “మీకు ఈలోకం తీరు తెలియని దేముంది?” అని హెచ్చరించాడు. చాణక్యడు రాజనీతి సూత్రాల్లో “అప్రమత్తోదారాన్ నిరీక్షేత” అన్నాడు. అంటే భార్యను జాగరూకతతో కనిపెట్టుకొని ఉండాలి అని అర్థం. ఆ తరువాత ధౌమ్యుడిలా అన్నాడు.

‘విదితే చాపి వక్తవ్యం సుహృద్భిరనురాగతః

ఏష ధర్మశ్చ కామశ్చ అర్థశ్చైవ సనాతనః’

ఎదుటి వాడికి అన్నీ తెలిసే ఉండవచ్చు. అయినా స్నేహభావం కలవారు అనురాగంతో మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పవలసిందే. ఇలా చెప్పడం వల్ల సనాతన ధర్మం, కామం, అర్థం అనుసరించి వస్తాయి.

ప్రేమ, స్నేహం, వాత్సల్యం ఉన్నప్పుడే మరీ మరీ జాగ్రత్తలు చెప్పడం జరుగుతుంది. “ఆరోగ్యం జాగ్రత్త” అనీ, “సామాన్లు జాగ్రత్త” అనీ ఎన్నో విధాల చెప్తుంటాము మనవాళ్ళకి. తమ ఆరోగ్యం గురించి వారికి తెలియదా? తమ వస్తువులు దొంగలబారిన పడకుండా కాపాడు కోవాలని వారికుండదా? అయినా చెప్పక తప్పదు. ధర్మజునికి తన భార్యను రక్షించుకోవాలని తెలియదా? అయినా చెప్పక తప్పదు. స్నేహం కలవాడు చెప్పవలసిందేనని ధాముడి అభిప్రాయం.

అరణ్యపర్వంలో ధామ్యుడు ధర్మజునికి రామాయణం వినిపిస్తాడు. అప్పటి వరకు ధర్మజునికి అంత ప్రసిద్ధ గాథ తెలియదునుకోవాలా! అలా చెప్పటం ప్రేమాభిమానాలు గలవారినైజం. తెలిసినవాడికైనా సరే అలా చెబుతుంటే సనాతన ధర్మార్థ కామాదులు మరుగుపడకుండా జనసామాన్యంలో తలాలను అధిగమించి జీవిస్తుంటాయి. ఆ ధర్మాల అస్తిత్వానికి పునః పునర్బోధ అవసరమే మరి.

పాండవులు ప్రభువులు. కానీ విధివశాన వారు మరొక రాజు కొలువులో తలదాచుకొనవలసి వచ్చింది. అందుకని ధామ్యుడు రాజులకడ “దుర్వసంచైవ కౌరవ్య! జానతారాజవేశ్మని” - ఎంత తెలిసినవాడికి కూడా రాజనివాసంలో మసలుకోవడం సులభం కాదు.

‘దృష్టద్వారో లభేత్ ద్రష్టుం రాజస్వేషు న విశ్వసేత్

తదేవాసన మన్విచ్ఛేద్ యత్రనాభి పతేత్ పరః’ - 13

ఎప్పుడైనాసరే రాజదర్శనాన్ని ద్వారపాలకుని వలననే చేయాలి. అంటే అతని ద్వారా కబురుపంపి అనుమతితో దర్శించాలి. రాజు ఇచ్చే ధనం విషయంలో నమ్మకం

విరాటభారతి

పెట్టుకోకూడదు. శత్రువు వచ్చి పడనటువంటి ఆసనాన్నే ఆశించాలి.

‘యో నయానం న పర్యంకం నపీతం నగజం రథమ్
ఆరోహీత్ సమ్మతో ౨ స్మీతి సరాజవసతిం వసేత్’ - 14

ప్రభువుకు తాను ప్రీతి పాత్రుణ్ణువే అహంకారంతో అన్యుల వాహనాన్ని, శయ్యను, పీఠాన్ని, గజాన్ని, రథాన్ని ఆరోహించతగదు. అటువంటివాడే రాజవేశ్యంతో వసించగలడు.

‘యత్ర యత్రైవ మాసీనం శంకేరన్ దుష్టచారిణం
నతత్రోపవిశేద్ యోవై సరాజ వసతిం వసేత్’ - 15

ఏఏ తావేల్లో కూర్చుంటే దుష్టులైన చారులకు అనుమానం కలుగుతుందో, అక్కడ చేరకుండా ఉన్నవాడే రాజనివాసంలో వసించగల్గుతాడు.

‘నచాను శిష్యాద్ రాజాన మపుచ్చంతం కదాచన
తూష్ణీం త్వేన ముపాసీత కాలేసమభి పూజయేత్’ - 16

అడగకుండా రాజుకు ఆలోచన చెప్పకూడదు. తనమానాన తను ప్రభువును సేవిస్తూ సమయానుగుణంగా అతణ్ణి ప్రస్తుతించాలి.

‘అసూయాన్తి హి రాజాన్ జనా నన్యత వాదినః
తథైవ చావ మన్యంతే మంత్రిణం వాదినం మృషా’ - 17

అసూయాపరులై మెరమెచ్చపుటబడ్డలాడే వారంటే రాజులకు గిట్టదు. మృషలుకు మంత్రిని కూడా ప్రభువులు అవమానిస్తారు.

‘వైషాం దారేషు కుర్వీత మైత్రీం ప్రాజ్ఞః కదాచన
అంతఃపుర చరాయేవ ద్వేషియా న హితాశ్చయే’ - 18

రాజుల భార్యలతో, అంతఃపుర జనులతో, రాజు ద్వేషించేవారితో వివేకవంతుడెప్పుడు స్నేహం చేయరాదు. ‘రాజదాసీ నసేవితవ్యా’ అనే విధంగా, చాణుక్యుని రాజనీతి సూత్రాల్

కూడా ఇలాంటి హెచ్చరిక కనిపిస్తుంది.

రాజుదాసితో లేక రాజుకి సంబంధించిన వేశ్యాదులతో సంబంధం పెట్టుకొనరాదు అని చాణుక్యుని సూత్రం. రాజుకి సంబంధించిన ఏ స్త్రీతోనైనా చనువు ప్రమాదకారి అని పర్యవసీతార్థం.

‘గచ్ఛన్నసి పరాంభూమి మపుష్టోహ్యనియోజితః

జాత్యంధ ఇవ మన్యేత మర్యాదా మనుచింతయన్’ - 20

తానెంత పెద్ద స్థానం పొందినా, రాజు పలకక ముందు మర్యాదను పాటిస్తూ, తానేమీ తెలియని వాడినని, జను షాంధుడినని అనుకొని ప్రవర్తించాలి.

చాలా మందికి ఒక బలహీనత ఉంటుంది. పెద్దవారేదైనా చెబుతుంటే, ఆ విషయం తనకు ముందే తెలిసి ఉంటే, తామే ముందు చెప్పేందుకు తొందరపడతారు. మాటకు అడ్డువస్తూ కల్పించుకొని, ఆ విషయం తనకు ఎప్పుడో తెలుసుననే సంగతి వ్యక్తం చేయాలనుకొంటారు. అది మంచి పద్ధతి కాదు. పెద్దలు - వారు అధికారులే కావచ్చు, గురువులే కావచ్చు, ఏదైనా చెబుతుంటే, తనకు ముందే తెలిసి ఉన్నా, తెలియని వాడినలే ఉండి, ఆ విషయం ఆ పెద్దలవలననే తాను అప్పుడే తెలుసుకున్నట్లు ప్రవర్తిస్తే పెద్దల గౌరవం నిలిపినట్లవుతుంది. పెద్దలముందు సర్వజ్ఞత్వం ప్రకటించకూడదు.

నహి పుత్రం న సప్తారం న భ్రాతర మరిందమాః

సమతి క్రాంత మర్యాదం పూజయంతి నరాధిపాః - 21

శత్రుదమనులైన ప్రభువులు, మర్యాదనతిక్రమిస్తే వాడు పుత్రుడైనా, సోదరుడైనా, మనుమడైనా మరింతెవడైనా సరే, వాణ్ణి మన్నించరు.

యత్నాచ్ఛోపవరేదేన మగ్నివత్ దేవనత్త్విహ

అన్యతేనోప చీర్ణోహి హన్యాదేవ నసంశయః - 22

విరాటభారతి

రాజు సేవలో చాలా జాగ్రత్తగా మెలగాలి. అగ్నిని, దైవాన్ని సేవించినంత అప్రమత్తత వహించాలి. కపట బుద్ధితో చేరే భృత్యుణ్ణి రాజు అంత మొందిస్తాడు. ఇందులో సందేహం లేదు.

రాజుల సేవ కత్తిమీద సాము వంటిది. చాణక్యుడు రాజనీతి సూత్రాల్లో 'అగ్నివద్రాజాన మాశ్రయేత్' అంటాడు. అంటే అగ్నిని ఆశ్రయించినట్లు రాజును ఆశ్రయించాలి. నిప్పుతో వ్యవహరించినట్లు వ్యవహరించాలి.

‘యద్యద్ భర్తాను యుంజేత తత్తదేవాను వర్తయేత్

ప్రమద మవలేపంచ కోపంచ పరివర్ణయేత్’ - 23

ప్రభువు శాసించిన పనినే చేయాలి. పరాకు, గర్వం, కోపం వదలి పెట్టాలి.

సమర్థవాసు సర్వాసు హితంచ ప్రియమేవచ

సంవర్ణయేత్ తదేవాస్య ప్రియాదపి హితం భవేత్ - 24

రాజుకు ప్రియమైన, హితమైన వాటినే సలహా యివ్వాలి. అలా వీలు పడకపోతే ప్రియాన్ని వదలి హితాన్ని నూచించాలి.

సర్వకార్యాల్లోనూ, వాక్కుల్లోనూ ప్రభువుకు అనుకూలుడై ఉండాలి. ప్రియము, హితము కాని దానిని చెప్పకూడదు.

నాహ మస్య ప్రియో ౭ స్మీతి మత్వా సేవేత పండితః

అప్రమత్తశ్చ సతతం హితం కుర్యాత్ ప్రియంచయత్ - 26

బుద్ధిమంతుడు ‘నేను రాజుకు ఇష్టుడనుకాను’ అని భావించి సేవ చేయాలి. ఎల్లప్పుడు పరాకు లేక రాజుకు ప్రియమైన, హితమైన పనినే చేయాలి.

నాస్యా నిష్టాని సేవేత నాహితైః సహసంవదేత్

స్వస్థానాన్నవి కంపేత సరాజ వసతిం వసేత్ - 27

రాజుకు ఇష్టమైనాని వానిని సేవించకూడదు. రాజు శత్రువులతో సంభాషించరాదు. తన కొనగిన స్థానం నుండి కదలరాదు. అటువంటివాడే రాజవసతిలో ఉండగలడు.

‘దక్షిణంవా ధవామం వా పార్శ్వ మా సీత పండితః

రక్షిణాం హ్యత్ర శస్త్రాణాం స్థానం పశ్చాద్విధీయతే’ - 28

పండితులు రాజుకు కుడివైపున గాని ఎడమవైపున గాని కూర్చోవాలి. శస్త్రధారులైన రక్షకులు వెనుకవైపున ఉండాలి.

‘అసూయాన్తిహి రాజాన్ జనా నన్యత వాదినః

తథైవ చావ మన్యన్తే నరాన్ పండిత మానినః’ - 31

అసూయాపరులై మెరమెచ్చువు మాటలాడే అసత్యవాదుల్ని ప్రభువులు సహించరు. తమని తాము పండితులమని అహంకరించే వారిని రాజులు అవమానం పాలు చేస్తారు.

‘శూరో ఽ స్మీతి నదృష్ట స్వాద్ బుద్ధి మానితివా పునః

ప్రియమే వాచరన్ రాజ్ఞః ప్రియోభవతి భోగవాన్’ - 32

నేను గొప్ప శూరుణ్ణి, వివేకశీలిని గర్వించరాదు. రాజుకు ప్రియాన్ని కూర్చోవాడే, ఇష్టమైనా, భోగవంతుడు కాగలడు.

‘యస్యకోపోమహాబాధః ప్రసాదశ్చ మహాఫలః

కస్తస్య మనసా పీచ్ఛే దనర్థం ప్రాజ్ఞానమ్మతః’ - 34

ఎవడి కోపం మహాబాధను కలిగిస్తుందో, ఎవడి అనుగ్రహం గొప్ప ఫలాలనిస్తుందో, అటువంటి ప్రభువుకు బుద్ధిమంతుడెవడూ మనసులోనైనా హానికలిగించేందుకు తలచడు.

‘న చోష్ఠా నభుజౌ జానూ నచవాక్యం సమాశ్రిపేత్

సదావాతంచ వాచంచ స్మీననంచా చరేచ్ఛనైః’ - 35

విరాటభారతి

పెదవులు, చేతులు, మోకాళ్ళు, మాటలు, ప్రకటితం చేయరాదు. గాలివదలడం, పలకడం, ఉమ్మివేయడం ఇత్యాదిపనులు తెలియరాకుండా మెల్లిగా ఆచరించాలి.

‘హాస్య వస్తుషు చాన్యస్త వర్తమానేషు కేషుచిత్

నాతి గాఢం ప్రహృష్యేత నచాప్యన్యత్త వర్తసేత్’ - 36

అన్యలకు సంబంధించిన నవ్వు కలిగించే సందర్భాలేమైనా ఏర్పడినప్పుడు అతిగా సంతోషించరాదు ఉన్నాది వలె పగలబడి నవ్వరాదు.

కొందరు వ్యక్తులకొక చిత్రమైన మనస్తత్వముంటుంది. ఒక వ్యక్తిపై, పైవాడు కించి బాధ కలిగేలా చతుర్క్తి పలికినా, ఎగతాళిగా వ్యంగ్యంగా మందలించినా, పక్కనున్నవారి సదరువ్యక్తి అవమానంతో కుంగిపోయేలా కసికొద్దీ పగలబడి నవ్వుతాడు. అదొక నీచమైన ఆనందం. అయితే మంచి వాడయిన ప్రభువు అలా నవ్వేవాణ్ణి క్షమించడు.

‘లాభేన హర్షయేద్ యస్తు నవ్యథేద్యయో 2 వమానితః

అసం మూఢశ్చయోనిత్యం సరాజ వసతిం వసేత్’ - 38

లాభం కలిగినప్పుడు పొంగిపోక, అవమానం కలిగినప్పుడు వ్యధతో క్రుంగిపోక, ఎల్లప్పుడూ ఎవరి ఏమరుపాటు లేక రాజసేవలో ప్రవర్తిస్తాడో, అతడే రాజగృహంలో వసించగల్గుతాడు.

‘రాజానం రాజపుత్రంవా సంవర్ణయతి యస్సదా

అమాత్యః పండితో భూత్వా సచిరంతిష్ఠతే ప్రియః’ - 39

సదా రాజానో, అతని పుత్రుణ్ణో శ్లాఘిస్తుండేవాడు మంత్రిగానో, పండితుడో అయి చిరకాల రాజుకు ఇష్టుడై విరాజిల్లుతాడు. ఆశ్రయించి బ్రతికేవారు, ప్రభువును స్తుతిస్తుండాల చాణక్యుడు కూడా చెప్పాడు. ‘స్వామీ స్తోతవ్యో 2 ను జీవిభిః’ అని చాణక్యుని రాజనీ సూత్రం.

‘ప్రగృహీతశ్చయో ౨ మాత్యో నిగృహీతస్త్వ కారణైః

ననిందతి రాజానం లభతీ సంపదం పునః - 40

రాజానుగ్రహానికి పాత్రుడైనా, ఒకప్పుడు అకారణంగా రాజానుగ్రహానికి పాత్రుడైతే, రాజున నిందింపక సంయమనం పాటిస్తే, తిరిగి సంపదలు పొందగలుగుతాడు.

“స్వామిని కుపితే స్వామినమే వాను వర్తేత” అంటాడు చాణక్యుడు. అంటే ప్రభుని కోపించినా అతణ్ణే అనుసరించి ఉండాలి.

‘అమాత్యోహి బలాద్రోక్తుం రాజానం ప్రార్థయే తయః

నసతిష్ఠేత్ చిరం స్థానం గచ్ఛేచ్ఛ ప్రాణ సంకటం’ - 42

ఇతరుల గురించి మూర్ఖంగా చాడీలు చెప్పేవాడు చిరకాలం తన స్థానాన్ని నిలుపుకోజాలడు. అటువంటి వాడికి ప్రాణ సంకటం కూడా ఏర్పడుతుంది.

చాడీలు చెప్పే నేతను భార్యా పుత్రాదులు కూడా విడిచి పెడతారంటూ చాణక్య “పిశునో నేతా పుత్రదారైరపి త్యజ్యతే” అనే రాజనీతి సూత్రం చెబుతోంది. ఇక సేవకు సంగతి చెప్పేదేముంది.

‘అవల్లన్ బలవాన్ శూరశ్చాయే వానుగతస్సదా

సత్యవాదీ వృదుర్దాంతః సరాజ వసతిం వసేత్’ - 44

బడలిక నొందనివాడు (అవిశ్రాంతుడు), బలవంతుడు, శూరుడు, నిరంతరం నీడలా మెన్నుం ఉండేవాడు, సత్యవాది, వృదుస్వభావుడు రాజు గృహంలో ఉండగలడు.

‘అస్యస్మిన్ ప్రేష్యమాణేతు పురస్తాద్య స్సముత్పవేత్

అహం కింకర వాణీతి సరాజ వసతిం వసేత్’ - 45

ప్రభువు ఒకడికి పని పురమాయిస్తుంటే, నన్నేమి చేయమంటారని చొరవగా ముందుకు వచ్చేవాడు రాజు వసతిలో ఉండదగినవాడు.

‘ఆంతరే చైవ బాహ్యేచ రాజ్ఞాయశ్చాథ సర్వదా

ఆదిష్టోనైవ కంపేత సరాజవసతిం వసేత్’ - 46

బాహ్యంతరాల్లో నిరంతరం జంకులేక రాజాజ్ఞను నిర్వర్తించే సేవకుడు రాజగృహంలో ఉండేందుకు యోగ్యుడు.

‘యోవైగృహీభ్యః ప్రవసన్ ప్రియాణాం నాను సంస్మరేత్

దుఃఖేన సుఖ మన్విచ్ఛేత్ సరాజ వసతిం వసేత్’ - 47

తన యింటికి దూరమైనానని దురస్థిల్లక, ఎప్పుడూ తనవారినే తలచుకొనకుండా, దుఃఖం నుండే సుఖాన్ని పొందగోరేవాడు రాజ గృహంలో వసించేందుకు సమర్థుడు.

‘సమవేశం నకుర్వీతనోచ్ఛైః సన్నిహితోవసేత్

నమంత్రం బహుధాకుర్యాదేవం రాజ్ఞః ప్రియోభవేత్’ - 48

రాజుతో సమామైన వేషం ధరించక, హద్దుమీరి రాజుకడ అతి సన్నిహితంగా ఉండక, మిశ్కలిగా గూఢాలోచనం చేయక మెలిగేవాడు రాజుకు ఇష్టమౌతాడు.

చాణక్యుడు రాజనీతి సూత్రాల్లో “ఉద్ధత వేషధరో నభవేత్” అని చెప్పాడు. రాజు ఎదుట ఆడంబరమైన వేషం ధరించకూడదు.

‘న కర్మణి నియుక్తస్సన్ ధనం కించిదపి స్తుశేత్

ప్రాప్నోతి హి హరన్ ద్రవ్యం బంధనం యదినా వధమ్’ - 49

రాజు ఒకపనిలో నియమించినపుడు కొంచమైనా ధనాన్ని స్పృశింపరాదు. అలా చేస్తే బంధింప బడటమో, లేక వధింపబడటమో సంప్రాప్తిస్తాయి. ఇప్పటి భాషలో చెప్పాలంటే - పనుల్లో కమీషన్లు కొట్టగూడదు.

‘యానం వస్త్రమలంకారం యచ్ఛాన్యతే సంప్రయచ్ఛతి

తదేవ ధారయాన్నిత్యమేవం ప్రియతరో భవేత్’ - 50

వాహనం, వస్త్రం, అలంకారం - ఆభరణం, ఏదైనా సరే రాజొసగిన దాన్ని నిత్యం ఉపయోగిస్తుంటే, అట్టి సేవకుడు రాజుకు ప్రీతి పాత్రుడవుతాడు.

ఈవిధంగా ధౌమ్యుడు రాజులకడ ఎలామెలగాలో విపులంగా వివరించాడు. రాజులు, రాజాస్థానాల స్థానంలో ప్రస్తుత కాలపు అధికార్లు, మంత్రులు వారి కార్యాలయాలను ప్రతిక్షేపించుకొంటే, ధౌమ్యుడు చెప్పినవన్నీ ఇప్పటికీ అనుసరణీయాలే.

ఏడవ అధ్యాయం

ధర్మరాజుడు కంకుభట్టను పేరుతో విరటుని వద్దకు వస్తాడు. ధర్మరాజును చూచి విరాటరాజు, ఎవరో మహానుభావుడై ఉంటాడని భావించి, సాదరంగా ఆహ్వానించి గోత్రనామాలు తెలియజేయవలసిందిగా కోరుతాడు. అప్పుడు ధర్మరాజుడు “నేను ఇంతకు మునుపు యుధిష్ఠిరుడి స్నేహితుణ్ణి, వ్యాఘ్రపాద గోత్రీకుణ్ణి, బ్రాహ్మణుణ్ణి. అక్షవిద్యలో, అంటే పాచికలాటలో నిష్ణాతుణ్ణి, నన్ను ‘కంకుడు’ అంటారు”, అని విన్నవించుకొంటాడు. అప్పుడు విరటుడు “ఓ మహాత్మా! నీవు కోరిన వరం ఇస్తాను. నేను నీ వాణ్ణి, ఈ రాజ్యం నీవే పాలించు. నాకు జూదమాడే వారంటే చాలా యిష్టం. దేవుడిలాగా ఉన్న నీవు నా రాజ్యానికి అర్హుడివి”, అంటాడు. అప్పుడు ధర్మరాజిలా చెబుతాడు :

ప్రాప్తో వివాదః ప్రథమం విశాంపతే

నవిద్యతే కంచన మత్స్య హీనతః

నమేజితః క శ్చి ధ్వారయేద్దనం

వరోమమైషోస్తు తవ ప్రసాదజః

ఓ మత్స్యభూపాలా! జూదంలో, హీనుడైన వాని వల్ల కూడా గొప్పవాడికి వివాదం రాదు అని చెప్పలేము. తప్పకుండా వివాదం వచ్చే అవకాశముంది. అందువల్ల ఒక వేళ నేను గెలుపొందినా, నీవు నాకు ఋణగ్రస్తుడివి కాదు. నీ దయవల్ల ఇదే నాకు వరమగుగాక!”

జూదంలో తరతమ భేదాలు లేకుండా వివాదాలు వస్తూనే ఉంటాయి. అవి విపరీత పరిణామాలకు దారి తీస్తుండటం సహజం. అందుకే “తమ్ముడు తమ్ముడే - పేకాట పేకాటే” అంటుంటారు మనవాళ్ళు. ఓడిపోయినవాడు మనకేమీ బాకీలేడు, అప్పు పడినట్లు కాదు అనుకుంటే, ఇక గొడవలకి ఆస్కారం ఉండదు. లోకజ్ఞుడైన ధర్మరాజు అందుకే ముందుగా వైపరీత్యాలను పరిహరించేందుకు ఈ వరాన్ని కోరాడు. ఏడాదిపాటు ‘నిగూఢవృత్తిమై’ మెలగాలంటే మెలకువ అవసరం.

తొమ్మిదవ అధ్యాయం

ద్రౌపది సైరంధ్రిగా విరటుని రాజ్యానికి చేరింది. ద్రౌపది అపురూప సౌందర్యాన్ని చూసి సుదేష్ట “ఓ సుందరీ! మా విరాట మహారాజు అసామాన్యమైన నీ సౌందర్యాన్ని చూస్తే, నన్ను వదిలి పెట్టి నీ మీదే మనసు నిలుపుకొంటాడు. నువ్వెవరినైనా చూశావంటే, వాడు కామవశుడవటం తథ్యం;” అని సంశయిస్తుంది. ఆ సందర్భంగా సుదేష్ట ఇలా అంటుంది.

అధ్యారోహద్యధా వృక్షాన్ వధాయై వాత్మనో నరః

రాజవేశ్మనితే సుభ్రు గృహేతు స్యాత్ తథామమ - 28

చక్కని కనుబొమలుగల ఓ తన్వీ! నిన్ను నాయుంట నుంచుకోవడం చాలా ప్రమాదం సుమా! నరుడెవడైనా రాజగృహంలోని చెట్లనెక్కడమంటే, అది చావు కోరడమే! నిన్ను నాయుంట్లో పెట్టుకోవడం రాజభవనంలోని చెట్లెక్కడం వంటిదే సుమా! రాజుగారి పెరట్లో చెల్లెక్కడమంటే - ఎక్కినవాడు ఫలాల కోసం ఎక్కాడంటే ఎవరు నమ్ముతారు? రాజ భవనంలో దొంగతనం కోసం కావచ్చు, రాజకాంతలపై అత్యాచారం చేసేందుకైనా కావచ్చు; గూఢచర్యం కోసం కావచ్చు. కాబట్టి అది రాజుల దృష్టిలో పెద్ద అపరాధమే. అటువంటివాడు తప్పక వధ్యుడే.

కీచకవధపర్వం - పద్నాలుగవ అధ్యాయం

ద్రౌపదినిగాంచి మరులుగొని పరిపరి విధాల కామ ప్రలాపాలతో ప్రగల్భించిన కీచకుడికి ద్రౌపది ధర్మబోధ చేసింది. కానీ అభివృద్ధైన వాడికి నీతిబోధ కర్ణశూల వంటిదే కదా!

“ఓ సూతపుత్రా! కోరదగని దానిని నేను. అటువంటి నన్ను కోరుతున్నావు. నేను హీనకుల సంజాతను, రోత గొలిపేదాన్ని, కేశ సంరక్షణ చేస్తూ, జడలల్లుతూ బ్రతికే దాసిని, పైరంధ్రిని. నన్ను ఆశించవద్దు” అని ప్రార్థిస్తూ ద్రౌపది కీచకుడికిలా హితబోధ చేసింది.

‘స్వేషు దారేషు మేధావీ కురుతే యత్నముత్తమమ్

స్వదార నిరతో హ్యశు నరో భద్రాణి పశ్యతి.’ - 35

మేధావియైనవాడు, జ్ఞానం కలవాడు తన భార్యయందే ఉత్తమమైన రీతిగా ప్రయత్న మొనరిస్తాడు. భార్యా నిరతుడైన నరుడు శీఘ్రమే శుభాలు బడయగలడు.

ధర్మజుడు భార్య భిన్నత్యం గురించి మునుపు వక్కాణించాడు. ఈ సందర్భంలో ద్రౌపది కీచకునితో భర్తకు భార్యానిష్ఠమైన వలపు మాత్రమే ఉండాలని ఉపన్యసించింది.

‘నచాధర్మేణ లిప్యేత నాపకీర్తి మనాఘ్నయాత్

స్వదారేషు రతిర్థర్కో మృతస్యాపి నసంశయః’ - 36

అధర్మం అంటకుండు గాక! అపకీర్తి ప్రాప్తించకుండుగాక! మృతిచెందినా తన భార్య యందే కోరిక యుండుట ధర్మం. ఈ విషయంలో ఎట్టి సంశయం లేదు.

‘స్వజాతి దారా మర్త్యస్య ఇహలోకే పరత్రచ

ప్రేత కార్యాణి కుర్వన్తి నివాపై స్తర్యయంతిచ

తరక్షయ్యంచ ధర్మ్యంచ స్వర్గ మాహుర్మనీషిణః’ - 37

ఇహ లోకంలో భార్య, పరలోకంలోని మర్త్యుడికి ప్రేతకార్యాలొనరుస్తుంది. నివాపజలంతో

విరాటభారతి

తర్పణాలిస్తుంది. ఈ ధర్మం అక్షయమైనది, స్వర్గ ప్రాప్తి కలిగించేది అని జ్ఞానవంతులు చెబుతారు.

‘ప్రియాహి ప్రాణినాం దారా స్తస్మాత్త్వం ధర్మ భాగ్నువ

పరదార రతో మర్త్యో నచ భద్రాణి పశ్యతి’ - 38

మానవులకు భార్య మిక్కిలి ప్రియమైనది. అందుచేత ధర్మ భాగుడవై ఉండు. పరస్త్రీల పట్ల ఆసక్తుడైన నరుడు శుభములు పొందజాలడు.

‘పరదారాస్మి భద్రంతే నయుక్తం తవ సాంప్రతమ్

దయితాః ప్రాణినాం దారా ధర్మం సమను చింతయ’ - 39

ఓ కీచకా! నేను పరుల భార్యను, కాబట్టి నన్ను వాంఛించడం నీకు తగదు. ప్రాణులకు భార్యయే మిక్కిలి ప్రీతి పాత్రమైనది. ధర్మాన్ని ఆలోచించు. నీకు శుభం కలుగుతుంది.

‘పరదార నతే బుద్ధిర్జ్ఞాతు కార్యా కథంచన

వివర్జనం హ్య కార్యాణామేతత్ సుపురుషవ్రతమ్’ - 40

ఉత్తముడైనవారి లక్షణములేమిటంటే, తగని పనులు చేయకుండుటయే. అందుచే, పరస్త్రీలపై ఎప్పటికీ బుద్ధి నిలుపవద్దు.

‘మిథ్యాభి గృహ్నోహినరః పాపాత్మా మోహమాఘ్రితః

అయశః ప్రాపుయాద్దోరం మహద్వాప్రాపుయాద్భయమ్’ - 41

మిథ్యయైన విషయాలను వాంఛించే నరుడు పాపాత్ముడు. మోహం చేత బంధితుడు. అటువంటి వాడికి అపకీర్తిగాని, గొప్ప ఆపదకాని సంభవిస్తుంది.

‘అయశస్య మనాయుష్యం పరదారాభిమర్శనమ్

అర్థక్షయకరం ఘోరం పాపస్యచ పునర్భవమ్’ అని

రామాయణం కూడా ఈ విషయాన్ని నొక్కి వక్కాణించింది. ఈ ప్రకారంగా ద్రౌపది నయానా,

భయానా చెప్పింది. కానీ ఆ కామాంధుడు దుర్విదగ్గుడు చెవినబెట్టలేదు. ఆనాటి నుండి ఈనాటి దాకా చెప్పేవారు ప్రతికాలంలోనూ ఉన్నారు. వినేవాళ్ళే లేరు. ఆచరించే వాళ్ళు అసలే లేరు. ‘వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః’ అన్నారు పెద్దలు. ‘ఉపస్థిత వినాశానాం ప్రకృతిః ఆకారేణ కార్యేణ చ లక్ష్యతే’ అన్నాడు - చాణక్యుడు రాజనీతి సూత్రాల్లో. వినాశనం చేరువయిన వాళ్ళ స్వభావం, వాళ్ళ ఆకారం, చేతల వల్లనే తెలుస్తుంది.

కీచకుడు ద్రాపదిపై తనమోహాన్ని నిర్భీతిగా వెల్లడించసాగాడు. అప్పుడు ద్రాపది అతణ్ణి హెచ్చరించింది. “నన్ను అవమానించిన నీవు చుట్టవక్కాలతో సహా, పిల్ల పాపలతో సహా నాశనమవుతావు. మహావీరుల రక్షణలో నున్న నన్ను కామిస్తే తొడిమనుండి రాలిపడే తాటిపండులా కూలిపోతావు” అన్నది. నా గురించి తెలియక కామార్తుడివై చెడ్డ మాటలు వదరుతున్నావు. ఆశక్తుడు పర్వతాన్ని దాటలేడు సుమా” అని బెదిరించింది.

దిశం ప్రపన్నో గిరి గహ్వరాణివా

గుహాం ప్రవిష్టో ౨ ంతరితో ౨ పి వాక్షితేః

జాహ్న్వన్ జహన్వా ప్రపతన్గిరేస్తటాత్

హుతాశనాదిత్య గతిం గతో ౨ పివా

భార్యాభిమంతా పురుషోమహితృణాం

నజాతు ముచ్యేత్ కథంచ నాహతః - 58

మహాత్ముల భార్యను అవమానించినవాడు - దిక్కుల్ని శరణువేడినా, గిరి కందరాలలో చొరబారినా, గుహల్లో దాగినా, షీతి గర్భంలో నక్కినా, జప హోమాలు ఆచరిస్తున్నా, గిరిశిఖరాల నుండి దూకుతున్నా, అగ్నిలా సూర్యునిలా నిలువలేక పరుగెత్తుతున్నా, మృత్యువును తప్పించుకోజాలడు.

పాపాలన్నీ చేసి గుడికివెళ్ళి కొబ్బరికాయ కొడితే అవి తొలగిపోవు. వెంటాడక మానవు. “ఘన దుర్ముదై తామునిగితే కావేరీ మందాకిని ఎటుబ్రోచును” అన్నాడు త్యాగరాజస్వామి.

పదిహేనవ అధ్యాయం

కీచకుడు అక్కగారైన సుదేష్ఠ వద్దకు వెళ్ళి ఎలాగైనా సైరంధ్రిని తాను పొందే ఉపాయం ఆలోచించుమన్నాడు. లేకపోతే తన ప్రాణాలు నిలవడం కష్టమని విలపించాడు. నూరుగురు కాదు పదివేలమంది గంధర్వులు వచ్చినా ఒక్కడినే వారిని హతమారుస్తానన్నాడు. అప్పుడు సుదేష్ఠ తామందరికీ కీచకునివల్ల కీడు మూడుతుందని దుఃఖించింది. అప్పుడు కోపంతో బాధతో “నీ ఆయువు మూడింది. అందుకే ఇలా దుష్కృష్ట విమోహితుడివయ్యావు. సైగా చేయకూడని పనికి నన్ను నియక్తురాలిని చేస్తున్నావు అన్నది. ఆ సందర్భంగా

అపి చైతత్ పురాప్రోక్షం నిపుణైః మనుజోత్తమైః

ఏకస్తు కురుతే పాపం స్వజాతిస్తే నహన్యతే - 18

లోకజ్ఞులైన మహానుభావులు ఎప్పుడో చెప్పారు, ఏమని? ఒకడు పాపం చేస్తాడు, అంతటితో వాడి కులమంతా నాశనం చెందుతుంది అని. ఒక నీచుడు, దుష్టుడు, పాపాత్ముడు ఉంటే చాలు - వంశమంతా నాశనమవడానికి.

ఆదివర్షంలో ఉదంకోపాఖ్యాన ఘట్టంలో ఉదంకుడు జనమేజయుణ్ణి సర్పయాగానికి ప్రోత్సహించాడు. “తక్షకుడు నీ తండ్రిని కాటువేసి నీకూ అపకారం చేశాడు. గురుపత్ని నిమిత్తం నేను పౌష్యమహారాజు దేవేరి పవిత్ర కుండలాలను కొని వెళ్తుంటే వాటినపహరించి నాకూ అపకారం చేశాడు. కాబట్టి తక్షకుడి నెపంతో సర్పజాతినంతా సర్పయాగంలో ఆహుతి చేయవలసింది” అని పురెక్కించాడు. ఆ సందర్భంగా

“ప్రల్లదుడైన నొక్క కులపాంసను చేసిన దాన తత్కృలం

బెల్లను దూషితంబగుట యేమి యపూర్వము?” అన్నాడు నన్నయ.

దుర్యోధనుని వల్ల ధార్మరాష్ట్రులంతా నశిస్తారనే భవిష్యసూచకమైన మాటయిది.

“వేరువురుగు చేరి వృక్షంబు చెఱచును - చీడవురుగు చేరి చెట్టు చెఱచు, కుత్సితండు చేరి గుణవంతు చెఱచురా” అని వేమన చెప్పినా - కొఱగాని కొడుకు పుట్టిన - కొఱగామియె గాదు తండ్రి గుణములు చెఱచున్-చెఱకు తుద వెన్ను పుట్టిన - చెఱకున తీపెల్ల చెఱచు సిద్ధము సుమతీ” అని బద్దె భూపాలుడు ప్రవచించినా, ఒక్క పాపాత్ముని వల్ల దుష్ఫలితం వంశానికి కూడా సోకుతుందని చెప్పడమే.

రామాయణం కూడా యిదే మాట చెప్పింది -

“ఏకోహి కురుతే పాపం కాలపాశవశంగతః

నీచేనాత్మా పచారేణ కులంతే నవినశ్యతి”

విధివశుడైన నీచుడు చేసిన పాపం వల్ల కులక్షయమువుతుంది.

గత్యంతరం లేక సుదృష్ట సైరంధ్రిని మదిర గొని తెమ్మని కీచకుని మందిరానికి పంపవలసి వచ్చింది. అక్కడ కీచకుడు సైరంధ్రితో మోహంధుడై ప్రలాపించాడు. తన వద్దగల దివ్యమైన శయ్యపై మధువు సేవిస్తూ తనతో రమించమని వదరిన కీచకుణ్ణి అనహ్యించుకొంటూ ద్రౌపది “ఓరి దుర్బుద్ధీ! బ్రాహ్మణ స్త్రీని నిషాదుడు స్పృశింపజాలని విధంగా నన్ను నీవు తాకజాలవు. నీ దుష్కామంతో ఘోరమైన గతిని పొందవద్దు అని హెచ్చరిస్తూ --

యత్రగచ్ఛతి బహవః పరదారాభి మర్మకాః

నరాః సంభాన్త మర్యాదాః కీటవచ్చ గుహాశయాః - 5

పరభార్యలను ఆశించు మర్యాదలేని దుష్టులెందరో గుహలలో నుండే కీటకాలను చేరుకుంటారు; అని మందలించింది.

తనను తూలనాడుతున్న ద్రౌపదిని కీచకుడు పట్టుకోనుంకించాడు. ఆమె అదృశ్య రాక్షస బల సహాయంతో నెట్టివేసే సరికి మొదలు నరికిన చెట్టులా కూలిపోయాడు. అప్పుడు ద్రౌపది యుధిష్ఠిరుడున్న నిండు సభలోకి వచ్చి శరణుకోరింది. కీచకుడామె వెంటనంటివచ్చి

జాట్టుపట్టి లాగి కాలితో తన్నాడు. ద్రౌపది ముఖం నుండి రక్తం కారింది. సభలోని వారంతా విస్తుపోయారు. అక్కడే ఉన్న భీమసేనుడు; మదమాతంగంలాగా సమీపంలోని మహావృక్షాన్ని వీక్షించాడు. సమయభంగమవుతుందని ధర్మరాజు భీముణ్ణి -

“ఆలోకయసి కిం వృక్షం సూద దారుకృతేనవై

యదితే దారుభిః కృత్యం బహిర్వృక్షాన్ని గృహ్యతామ్”

“వలలుండెక్కడ జూచె నొండెడ నసేవ్యక్షాజముల్ పుట్టవే”

కట్టెలతోపని ఉంటే బయటనెక్కడనో ఉన్న చెట్లు కొట్టవచ్చు గదా!

‘యస్య చార్దస్య వృక్షస్య తచ్చాయా సమాశ్రయేత్

నతస్య పర్ణం ద్రుహ్యేత పూర్వ వృత్త మను స్మరన్’

ఇది వచ్చి చెట్టు. దీని శీతలచ్ఛాయను మనం సమాశ్రయించాము. పూర్వ వృత్తాంతాన్ని స్మరించి, దీని ఆకు కూడా త్రుంచివేయరాదు”, అంటూ అన్యాయపడేశంగా వారించాడు.

ద్రౌపది సభాద్వారం చేరి దీనంగా మిగిలిన భర్తల్ని చూస్తూ విరాటరాజుతో యిలా అన్నది.

ప్రజారక్షణ శీలానాం రాజ్ఞాం హ్యమిత తేజసామ్

కార్యంహి పాలనం నిత్యం ధర్మే సత్యేచ తిష్ఠతామ్ - 28

అమిత తేజస్కులై ప్రజారక్షణ శీలుడైన ప్రభువులకు ధర్మం సత్యం పట్ల నిష్ఠ గలవారిని పాలించడం నిత్యవిధి.

స్వ ప్రజాయాం ప్రజాయాంచ విశేషం నాధి గచ్ఛతామ్

ప్రియేష్యపి చద్వేషేషు సమత్వం యే సమాశ్రితాః - 29

అటువంటి రాజులు కన్న బిడ్డల యందు, ప్రజలయందుచేడాను పాటించరు. వారు యిష్టల విషయంలోను, ద్వేషింప దగిన వారి విషయంలోనూ సమత్వాన్నే ప్రదర్శిస్తారు.

వివాదేషు ప్రవృత్తేషు సమం కార్యానుదర్శినా

రాజ్ఞా ధరాసనస్థేన జితౌ లోకావృభావసి - 30

ధర్మపీఠాన్ని అధిరోపించిన ప్రభువు వినాదాలు సంభవించినపుడు కర్తవ్యాన్ని సమదృష్టితో నిర్వహిస్తే ఇహలోక పరలోకాలను కూడా జయించగలుగుతాడు.

అస్త్యధర్మేణ కార్యాణి మోహాత్మా కురుతేన్యసః

అచిరాత్ తం దురాత్మానం వశే కుర్వన్తి శత్రవః - 34

మోహాత్ముడై అధర్మ కార్యాలొనరించే దురాత్ముడైన రాజును అంతలోనే శత్రువులు వశపరచుకొంటారు.

‘అకార్యాణా మనారంభాత్ కార్యాణా మనుపాలనాత్

ప్రజాసు యే సువృత్తాస్తే స్వర్గ మాయాంతి భూమిపాః’ - 38

అకార్యాలజోలికి పోకుండటం, చేయదగిన కార్యాలను సంరక్షణ చేయడం వల్ల ప్రజల మంచిన సంపాదించిన భూమిపాలుడు స్వర్గాన్ని పొందుతాడు.

కార్యకార్య విశేషజ్ఞాః కామకారేణ పార్థివ

ప్రజాసు కిల్బిషం కృత్వా నరకం యాంతి అథోముఖాః’ - 39

ఓ రాజా! చేయదగినదేదో, చేయదగనిదేదో తెలిసి కూడా, యథేచ్ఛగా ప్రజల విషయంలో పాపాలొనరించేవాడు అథోముఖుడై - లజ్జతో తలవంచుకొని - తలక్రిందులుగా నరకానికి వెళ్తాడు.

‘నైవ ధర్మైర్నవాదానైర్నగురోరుప సేవయా

ప్రాప్నువంతి తదాధర్మం యథా కార్యాను పాలనాత్’ - 40

ఎన్నో ధర్మాలాచరించ వచ్చు, దానాలు చేయవచ్చు, గురుసేవ చేయవచ్చు. కానీ ఈ ధర్మాలేవీ తన కర్తవ్యాన్ని చక్కగా నిర్వహించడంతో సమమైనవికాదు. కర్తవ్యపాలన, - స్వధర్మాచరణం

నిరాటభారతి

ఎంతో ముఖ్యమైనది. భగవద్గీత బోధించిన ధర్మాలలో కర్తవ్యచరణం ప్రధానమైనది.

“కర్మణ్యేవాధికారస్తే మాఫలేషు కదాచన,”

“శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః,” అనే గీతా సూక్తులు ఈ ధర్మానికి సన్నిహితమైనవే.

క్రియాయా మక్రియాయాంచ ప్రాపణే పుణ్యపాపయోః

ప్రజాయాం సృజ్యమానాయాం పురాహ్యేత దుదాహృతమ్ - 41

చేయదగిన కార్యమేది, చేయదగని అకార్యమేది, పాపపుణ్యాలను ప్రాపింపచేసేదేది అనే విషయం ప్రజల్ని సృజించటానికి ముందే పేర్కొనబడింది.

‘ఏతద్వోమానుషాః సమ్యక్ కార్యం ద్వంద్వతయాభువి

అస్మిన్ సునీతే దుర్నీతే లభతే కర్మజం ఫలమ్!’ - 42

ఓ మనుష్యులారా! ఈ భువిపై మీరు ఆచరించవలసిన కార్యం ద్వివిధమై ఉంది. నీతి బద్ధంగా చక్కగా చేయడం, దుర్నీతితో చెడగొట్టడం. దీనికి అనుగుణంగానే మానవుడు కర్మఫలాన్ని పొందుతాడు.

‘కళ్యాణకారీ కళ్యాణం పాపకారీ చ పాపకమ్

తేన గచ్ఛతి సంసర్గం స్వర్గాయ నరకాయవా’ - 43

స్వర్గం, నరకం అనేవి పుణ్యకార్యాలు చేయడం, లేక పాప కార్యాలు చేయడాన్ని బట్టి సంప్రాప్తిస్తాయి.

చాణక్యుడు రాజనీతి సూత్రాల్లో చెప్పిన ఈ క్రింది సూక్తి ఈ సందర్భంగా ప్రస్తావించడం సముచితం - “మాతరమివ వత్సాః” - ‘సుఖదుఃఖాని కర్తారమేవాను గచ్ఛంతి’

లేగ దూడలు తల్లి వెంట వెళ్ళినట్లు, సుఖదుఃఖాలు, పుణ్యపాపకర్మలు చేసిన వాళ్ళ దగ్గరకే వెళతాయి. రామాయణం కూడా ఇదే విషయాన్ని ప్రబోధించిందిలా -

‘యథాచరతి కర్మాణి శుభం వాయది వా ౨ శుభమ్

తదేవలభతే భద్రం కర్తా కర్మజ నాత్మనః’

మంచిగా గానీ చెడుగా గానీ - ఎలా ప్రవర్తిస్తాడో, అందువల్ల కలిగే సుఖదుఃఖాలనే మానవుడు అనుభవిస్తున్నాడు.

‘సుకృతం దుష్కృతం వాపి కృత్వా మోహేన మానవః

పశ్చాత్తాపేన తప్యేత స్వబుద్ధ్యా మరణం గతః’ - 44

మానవుడు మోహ విభ్రాంతుడై సత్కార్యమో దుష్కార్యమో చేసిన తర్వాత పశ్చాత్తాపం చెందినా, స్వబుద్ధితో తాను మరణం పొందినట్లే.

ఈ ధర్మాలన్నీ బ్రహ్మదేవుని వద్ద దేవేంద్రుడు విని దేవ రాజ్యాన్ని పరిపాలించాడు. కాబట్టి బ్రహ్మ చెప్పిన రీతిగా కార్యకార్యాలలో స్థిరుడవు కావలసిందని ద్రౌపది ఉపన్యసించింది. అధికారంలో నున్నవాడు స్వపర భేదం లేకుండా నిర్ణయం గైకొనాలని, తన కర్తవ్యాన్ని విస్మరించరాదనీ సారాంశం. కీచకుని విషయంలో బంధుప్రీతిని, భీతిని వదలి తనకు న్యాయం చేయవలసిందిగా అభ్యర్థించింది. తరువాత విరటుని ధోరణికి, భర్తల వైఖరికి కించితోకోపం కూడా వ్యక్తం చేసింది. అప్పుడు ధర్మజుడు, ద్రౌపదిని సుదేష్ట మందిరానికి పొమ్మని మందలించాడు. “సూర్యతేజస్కులైన నీ భర్తలు ఇది అనువైన సమయం కాదని నిన్నాదుకొనేందుకు పరుగు పరుగున వచ్చి ఉండకపోవచ్చు” అంటూ వనితా ధర్మాలను వక్కాణించాడు.

‘నాస్తి కళిత్ ప్రాయా యజ్ఞో నశ్రాద్ధం నాప్యపోషణమ్

యాచ భర్తరి శుశ్రూషా సాస్వర్గాయాభిజాయతే’ - 81

యజ్ఞం, శ్రాద్ధ కర్మ, ఉపవాసం, మొదలైనవేవీ చేయనవసరంలేదు, భర్తకు శుశ్రూష చేయడమే స్త్రీకి స్వర్గ ప్రాప్తి నిస్తుంది.

‘పితారక్షతి కామారే భర్తా రక్షతి యౌవనే

పుత్రస్తు స్థా విరే భావే నస్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి.’ - 82

బాల్యంలో తండ్రి, యవ్వనంలో భర్త, వృద్ధాప్యంలో పుత్రుడు స్త్రీని రక్షిస్తారు. కాబట్టి స్త్రీకి ఏదశలోనూ స్వాతంత్ర్యం లేదు.

ఇది ఎప్పుడో వ్యాసుని కాలంనాటి మాట. స్త్రీలు అన్ని రంగాల్లోనూ ముందుకు దూసుకుపోతున్న కాలమిది. రమణులు రాజ్యాల్లోలుతున్నారు. నిజమే. ఇన్ని శతాబ్దాలు గడచినా పురుషుడి రక్షణ ఈనాటికీ స్త్రీకి ఆవశ్యకంగానే ఉన్నది. రాయితీలు, ప్రోత్సాహకాలు, అనుదినం జరిగే అత్యాచారాలు - ఇవన్నీ స్త్రీ ఇంకా పూర్తిగా సబల కాలేదనడానికి నిదర్శనం కాదా?

కడుపులో పెరిగేది ఆడపిల్ల అని తెలిసి గర్భస్రావానికి పాల్పడుతున్న సంఘటనలు అను నిత్యం అనేకం. ఎందువల్ల? అని ఆలోచించాలి. ఈనాటికీ ఆడపిల్ల పెళ్ళి ఒక సమస్యగా ఎందుకున్నది? ఆ రోజుల్లో వలె అసూర్యంపశ్యత్వం ఈనాడు దాదాపు తొలగి పోయిందనవచ్చు. కట్టుబాట్లు చాలావరకు సడలిపోయాయనవచ్చు. అంతమాత్రాన స్త్రీ పురుష రక్షణ అవసరంలేని సంపూర్ణ సబలగా ఎదిగిందని నిబ్బరంగా ఎవరు చెప్పగలరు?.

పడిన యామిషంబు పక్షులపేక్షించు

నట్లు పురుషహీన యయిన యువతి

జూచి యెల్లవారు జాలుక నపేక్షింతు

రిదియు బాపమనక హీనమతులు - అని భారతం చెబుతోంది.

(ఆదిపర్వం-ఆరవ అశ్వాసం - 257వ పద్యం)

పై నుండి జారిపడిన మాంసాన్ని పక్షులపేక్షించినట్లుగా, భర్తహీన, రక్షణ లేని స్త్రీని చులకన భావంతో అపేక్షిస్తారు అందరూ. అందరూ అంటే సజ్జనులని కాదు, హీనులైన వారు అని. సమాజంలో అత్యధిక భాగం అటువంటి వారో కదా! అందువల్ల ఎవరో ఫెమినిస్టు దృక్పథంతో

ఉపన్యసించేవారిని తప్పిస్తే, ఈనాటికీ ఈ సూక్తికి పూర్తిగా కాలదోషం పట్టలేదనే చెప్పవచ్చు.

‘భర్తృన్ ప్రతియథాపత్న్వీ నక్రుధ్యన్తి కదాచన

బహు భిశ్చ పరిశ్లేషై రవజ్ఞాతాశ్చ శత్రుభిః

అనన్య భావ శుశ్రూషాః పుణ్యలోకం న్రజన్తుతే’ - 83

ఎన్నో కష్టాలపాలు జేసినా, శత్రువులు అవమానించినా, భార్యలు భర్తలపట్ల క్రుద్ధులు కారు.

అనన్యభావంతో శుశ్రూష చేసి పుణ్యలోకం చేరుకుంటారు.

ఇంకా ధర్మజుడిలా అన్నాడు, “ఓ విశాలనయనా! నీ పతులు ఏదైనా నియమవ్రతులై ఉన్నారేమో! ఒకసారి స్మరణకు తెచ్చుకో. శ్రమాశీలమైన ఓ సైరంధ్రీ :-

‘శ్రమా సత్యం, శ్రమాదానం, శ్రమాధర్మః, శ్రమాతపః

శ్రమావతా మయంలోకః పరలోకః శ్రమానతామ్’ - 86

ఓర్వే సత్యం, దానం, ధర్మం, తపస్సు కూడా, ఇహపరలోకాలు శ్రమావంతులకే లభ్యమవుతాయి.

శ్రమించడమే యుక్తం, ఎవర్నీ బాధించకూడదని చాణక్యరాజనీతి సూత్రం.

‘క్షంతవ్యమితి పురుషం నాబాధేత’.

రామాయణంలో కూడా ఈ సూక్తి దాదాపు ఇలానే కనిపిస్తుంది.

అలంకారోహి నారీణాం శ్రమాతు పురుషస్యనా

శ్రమా దానం శ్రమాయజ్ఞం శ్రమా సత్యం హి పుత్రికాః

శ్రమా యశః శ్రమాధర్మః శ్రమయా నిష్ఠితం జగత్.

స్త్రీ పురుషులెవరైనా శ్రమా గుణమే ఆభరణం. ఓర్వే దానం, యజ్ఞం, సత్యం, యశస్సు, ధర్మం.

శ్రమలోనే జగత్తు నిలుస్తుంది.

వైశంపాయనుడు కథను కొనసాగిస్తూ “ ఓ జనమేజయ మహారాజా! కీచకుడు తన పినతల్లి కూతురైన సుదేష్ణను ప్రేమగా సేవిస్తూ విరాట నగరంలో సుఖంగా ఉన్నాడు. అతడి

విరాటభారతి

సోదరులు అనేకులు పరాక్రమవంతులు, అన్నగారి పట్ల భక్తి గలవారు, కాలేయులనే రాక్షసుఁ
కీచకులుగా జన్మించారు. వారిలో పెద్దవాడైన బాణుడు కీచకులలో పెద్దవాడు. విరటుడిఁ
పదిమంది తమ్ములున్నారు. వారంతా కూడా కీచకునికి లోబడి ఉన్నారు. ఈ సంగతిల
ఉంచితే, ద్రౌపది కీచకుణ్ణి ఎందుకు శపించలేదు అనే సందేహం కలుగుతుంది.”

‘క్షరతీతి తపః క్రోధాత్ ఋషయోన శపన్తిహి

జానన్తీ తద్యథా తత్త్వం పాంచాలీ న శాపతామ్’ - 135

కోపం వలన తపస్సు క్షీణిస్తుందని ఋషులు శపించరు. ఆ విషయం బాగా తెలిసిన పాంచాలీ
శపించలేదు.

ఈ సందర్భంలో వ్యాసుడు తిరిగి క్షమాగుణౌన్నత్యాన్ని గూర్చి వైశంపాయనుని చేత
మరోసారి వక్కాణింపజేశాడు.

కోపం అనర్థదాయకం గదా! ‘కోపశ్చేదన యేకిమ్’ (కోపం ఉంటేవేరే అగ్ని ఎందుకు?)
అన్నారు పెద్దలు.

“క్షమా యుక్తస్య తపో వివర్ధతే” ఓర్పు గల వాని తపస్సు పెరుగుతుంది అని చాణక్యుని
రాజనీతి సూత్రం.

క్షమాధర్మః క్షమాదానం క్షమాయజ్ఞం క్షమాయశః

క్షమాసత్యం క్షమాశీలం క్షమాకీర్తిః క్షమాపరమ్

క్షమాపుణ్యం క్షమాతీర్థం క్షమాసర్వమితి శ్రుతిః

క్షమావతా మయంలోకః పరశ్చైవ క్షమావతామ్

ఏతత్సర్వం విజానన్తీ సాక్ష మా మన్యపద్యతే - 136

క్షమయే ధర్మం, దానం, యజ్ఞం, యశస్సు, సత్యం, శీలం, పుణ్యం, తీర్థం, అన్నీ క్షమకు
మారు రూపాలేనని పెద్దల మాట.

ఓర్పు నిగ్రహం కలవారే ఇహం పరం సిద్ధిస్తాయి. ఈ సంగతి తెలిసే ద్రౌపది ఓర్పు వహించింది.

‘యస్యమయత్పతితం క్రోధం క్షమయ్యేవ నిరస్యతి

యథోరగస్తవం జీర్ణం సవై పురుష ఉచ్యతే’

అంటోంది రామాయణం. విజృంభించే కోపాన్ని పాము కుబుసాన్ని విడిచినట్లు ఓర్పుతో విడనాడాలి. అటువంటివాడే అసలైన పురుషుడు.

సమస్తం క్షమాగుణమే, క్షమలోనే సమస్త సత్కార్యాలూ ప్రయోజనాలు కూడి ఉన్నాయని భారతం చెప్తున్నది. ఈ ధర్మాన్ని ఆచరిస్తే లోకంలో శాంతి రాజ్యమేలుతుంది.

ఇరవయ్యవ అధ్యాయం

కీచకునిచే అవమానింపబడి, విరటుని సభలో చెప్పవలసిన మాటలు చెప్పి, వినవలసినవి విని తిరిగి వెళ్ళిన ద్రౌపది రహస్యంగా మహానస గృహానికి వెళ్ళి భీమసేనుణ్ణి మేల్కొల్పింది. వారిద్దరి సంభాషణ సందర్భంగా ద్రౌపది అదృష్ట దురదృష్టాలెలా వచ్చిపోతాయో వివరిస్తూ, విధి బలీయతను అంగీకరిస్తూ ఇలా అన్నది.

‘అనిత్యాకీల మర్త్యానాం అర్థ సిద్ధిర్జయాజయౌ’

ఇతికృత్వా ప్రతిక్షామి భర్త్యాణాముదయంపునః’ - 3

మానవులకు అర్థసిద్ధి, జయాపజయాలు అనిత్యమైనవి. అందుచే నా భర్తలు తిరిగి అభ్యుదయం పొందేందుకై నిరీక్షిస్తున్నాను.

‘చక్రవత్పరివర్తనే హ్యర్థాశ్చవ్యసనానిచ

ఇతికృత్వా ప్రతిక్షామి భర్త్యాణాముదయం పునః’ - 4

సంపదలు, సిద్ధులు, దుఃఖాలు చక్రంలాగా క్రింద మీదవుతుంటాయి. ఈ ఉద్దేశ్యంతోనే నా భర్తలు

తిరిగి అభ్యుదయం పొందేందుకై నిరీక్షిస్తున్నాను.

‘ యఏవ హేతుర్భవతి పురుషస్య జయావహః

పరాజయేవ హేయశ్చ సశతి ప్రతిపాలయే

కిం మాంన ప్రతిజానీషే భీమసేన వృతామివ’ - 5

పురుషుడికి విజయం చేకూర్చేందుకు ఏది హేతువో, అదే ఒక్కొక్కప్పుడు పరాజయానికి కూడా హేతువవుతుంది. అందుకే తగిన సమయం కోసం ఎదురుచూస్తున్నాను; భీమసేనా! అటువంటి నన్ను నీవు మృతించెందిన దానిని మూదిరిగా పట్టించుకోవడం లేదు.

ఇక్కడ ద్రౌపది దుర్యోధనుని నడమంత్రపు సిరిని దృష్టిలో నుంచుకొని ఈ మాటలన్నది. దుర్యోధనుని వంటి మానవుడికి ఏ కాలం కలిసి వచ్చి ఉన్నతిని, విజయాన్ని సమకూర్చిందో, అదే కాలం వాని పరాజయానికి కూడా కారణమవుతుంది, అని ఉద్దేశ్యం.

‘దత్త్వాయాచంతి పురుషాహత్వా వధ్యంతి చాపరే

పాతయిత్వాచ పాత్యన్తే పరైరితి చ మేశ్రుతమ్’ - 6

దానం చేసినవాడే యాచకుడైపోవచ్చు. దెబ్బ కొట్టినవాడే ఒకనాటికి దెబ్బతినవచ్చు. ఇతరుల్ని కూల్చివేసినవాడే ఇతరులచే కూలిపోవచ్చు. విధి ప్రభావ మిటువంటిదని నేను వినియున్నాను.

‘నదైవస్యాతి భారోఽపి నచైవా స్యాతివర్తనమ్

ఇతి చాప్యాగమం భూయో దైవస్య ప్రతిపాలయే’ - 7

దైవానికి భారమైనది - మోయలేనిది, అనగా సాధ్యం కానిదంటూ లేదు. దైవాన్ని అతిక్రమించడమూ సాధ్యం కాదు. అందుకే ఆ సద్విధి కోసం నిరీక్షిస్తున్నాను.

‘స్థితం పూర్వం జలం యత్ర పునస్త త్రైవగచ్ఛతి

ఇతి పర్యాయ మిచ్చన్తీ ప్రతిక్షే ఉదయం పునః - 8

అంతకు ముందు జలమెక్కడ ఉంటుందో - మళ్ళీ అక్కడకే చేరుతుంది. (సాగరం - మేఘం

- వర్షం - సది - సాగరం), అలాగే సంపద కూడా పూర్వమెక్కడున్నదో అక్కడికే చేరుతుంది. అటువంటి కాలం కోసం తిరిగి ఔన్నత్యాన్ని పొందేందుకు నిరీక్షిస్తున్నాను.

‘దైవేనకీల యస్యార్థః సునీతో ౨ పి విపద్యతే

దైవస్య వాగవే యత్న స్తేన కార్యోవిజానతా’ - 9

మానవుడు తన ప్రయత్నం ఎంత సవ్యంగా చేసినప్పటికీ, దైవం అనుకూలించకపోతే తిరిగి దైవ కృప కోసం ప్రయత్నించాల్సిందే. ఇంకా ద్రౌపది యిలా అన్నది. “ఓ భీమసేనా! మునుపు ఎన్నో సుఖాలు అనుభవించిన నేను ఇప్పుడు పరాధీననై ఉన్నాను. ఇది విధి వలన కలిగింది కాదు అని చెప్పజాలను. లేకపోతే భీకరమైన ధనుస్సు గల అర్జునుడు నిపురుగప్పిన నిప్పులా ఎలా ఉన్నాడు. ?

‘అశక్యా వేదితుం పార్థ ప్రాణీనాం వైగతిర్నరైః

వినిపాత మిమం మన్యే యుష్మాకం హ్యవి చింతితమ్’ - 18

ప్రాణులకు వాటిల్లే అవస్థల్ని తెలిసికొనేందుకు ఎవరైనా అశక్యులే. అదే విధంగా, మీ అవమానావస్థ కూడా తెలియకుండానే వాటిల్లిందని భావిస్తాను.

ఇరవై ఒకటవ అధ్యాయం

ద్రౌపదీ భీమసేనుల రహస్య సమాలోచన సంవాద సందర్భమే ఈ అధ్యాయంలోను కొనసాగింది.

ద్రౌపది తన దీనస్థితిని వివరించినపుడు భీమసేనుడమెకు భర్తలవెంట కష్టాలనుభవించి పతివ్రతలను గూర్చి పేర్కొన్నాడు. ఈ పదమూడవ ఏడు పూర్తవగానే పూర్వ వైభవాన్ని పొందగలవని సముదాయించాడు. అప్పుడు ద్రౌపది సుదేష్ట కొలువులో కీచకుని వలన తనక్క

విరాటభారతి
పాల్కు రానున్నవో చెప్పి బాధపడుతూ

‘ప్రజాయాం రక్షమాణాయా మాత్యాభవతి రక్షితః

ఆత్మాహి జాయతే తస్యాం తేన జాయాం విదుర్భూధాః’ - 41

సంతానం రక్షింపబడినపుడు ఆత్మ రక్షింపబడుతుంది. ఆత్మయే భార్య యందు జన్మిస్తుంది. అందుకే భార్య ‘జాయ’ అనబడుతోంది.

‘భర్తాతు భార్యాయా రక్ష్యః కథం జాయాన్మమౌదరే

వదతాం వర్ణ ధర్మాంశ్చ బ్రాహ్మణానామితి శ్రుతః’ - 42

భర్త తన కడుపున (పుత్రుడై) పుడతాడు గాబట్టి భార్య కూడా భర్తను రక్షించుకోవాలి. వర్ణ ధర్మాలను వచించే బ్రాహ్మణుల వలన వర్ణ ధర్మాలిలా వినగలము.

ఆంధ్రమహాభారతం ఆదిపర్వం చతుర్దశాసంలోని దుష్యంతోపాఖ్యానంలో శకుంతల దుష్యంతునితో “పురుషుడు భార్య యందు ప్రవేశించి గర్భమున పుత్రుడై తాన యుద్భవిల్లు గావున అంగాదంగాత్ సంభవసి యనునది యాదిగా గల వేదవచనంబుల యందును జనకుండును, పుత్రుండును ననుబేధంబు లేదు” అంటుంది.

“అంగా దంగాత్సంభవసి - హృదయాదధి జాయసే

ఆత్మవై పుత్రనామాసి - సజీవ శరదశ్శతమ్” అనే వేదమంత్రానికి వ్యాసుడు సంస్కృతభారతములో “ఉపజిఘ్రిన్తిపితరో మంత్రేణానేనమూర్తాని” అనే పాదం చేర్చి వివరించాడు.

ఓ పుత్రా! నీవు నా ప్రతి అంగము నుండి జన్మించావు. ఇటువంటి నీవు, పుత్రనామముతో నేనే అగుచున్నాను. నూరేండ్లు (చిరకాలం) జీవించు అని మృత్యులంగా మంత్రార్థం. ఈ మంత్రం ద్వారా తండ్రి తనయుని మూర్తాన్ని ఆఘ్రాణిస్తాడని సంస్కృత భారతం ద్వారా తెలియ వస్తున్నది.

“ఉత్తరాభ్యామభిమంత్రణం మూర్ధన్యవస్థూణం దక్షిణ కర్ణేజపః

నక్షత్ర నామ చనిర్దిశతి” అని ఆపస్తంబ సూత్రము. దీనిననుసరించి అభిమంత్రం, మూర్ధాస్థూణం, జపం అనే మూడూ కూడ రెండు మంత్రాలతో జరుగవలసి ఉంది.

ఈ మంత్రాలు జాతకర్మ సందర్భంగా తండ్రి పుత్రుని అభిమంత్రించే సమయంలో మూర్ధాస్థూణం చేస్తూ, కుడి చెవిలో జపిస్తాడు.

అంగాదంగాత్ ఇత్యాది మంత్రానికి ఈ సందర్భంగా చేర్చబడే రెండవ మంత్రం -

“అశ్మాభవ - పరశుర్భవ - హిరణ్య మస్తతంభవ

పశూనాం త్వా హింకారేణాభి జిఘ్రామ్యసౌ ”

ఓ పుత్రుడా! రాయివలె దృఢమైన స్థిరమైన వానివి గమ్ము; గొడ్డలివలె పదునైన చురుకైన వానివి గమ్ము; పైన ఏ తొడుగు లేక పోయినను మాసిపోక ప్రకాశించు బంగారము వంటి వానివి గమ్ము; వాత్యల్యాతిశయంతో గోవు తన దూడను హింకారంచేస్తూ వాసన చూసే విధంగా, నేను పశుహింకారంతో నీ మూర్ధాన్ని ఆఘ్రాణిస్తున్నాను” అని పై మంత్రార్ధం.

‘క్షత్రియస్య సదాధర్మో నాన్యః శత్రు నిబర్హణాత్’ - 42

శత్రు నిబర్హణం (సంహారం) కంటే క్షత్రియుడికి తగిన ధర్మం వేరొకటి లేదు.

ఇరవై ఎనిమిదవ అధ్యాయం

అజ్ఞాతహస్తకాలం పూర్తయే సమయం ఆసన్నమవుతోంది. దుర్యోధనుడు పాండవులను ఎలాగైనా గుర్తించాలనే ఆలోచనలో ఉన్నాడు. ద్రోణుడు, కృపుడు, ధర్మజుని ఔన్నత్యాన్ని కీర్తించి అతని జాడ గుర్తించే ప్రయత్నానికి సమ్మతించారు. భీష్ముడు కూడా యుధిష్ఠిరుని మహత్వాన్ని వర్ణించి పాండవులను గుర్తించేందుకు సమ్మతించాడు. ఆ సందర్భంగా భీష్ముడు ఇలా ప్రవచించాడు.

‘వృద్ధాను శాసనే తాత తిష్ఠతా సత్యశీలినా

అవశ్యం త్వహ ధీరేణ సతాం మధ్యే వివక్షతా

యథార్వమిహ వక్తవ్యం సర్వదా ధర్మ లిప్సయా’ - 12

ఓ సుయోధనా! వృద్ధుల శాసనంపై నిలిచే సత్యశీలియైనవాడు సత్పురుషుల నడుమ పలుకవలసి వస్తే తప్పని సరిగా ధీరత్వంతోనే పలుకుతాడు. ధర్మాన్ని సాధించే ఉద్దేశ్యంతో ఎప్పటికీ అర్హమైన విధంగానే పలుకవలసి ఉంది.

ఇరవై తొమ్మిదవ అధ్యాయం

కృపాచార్యుడు కూడా పాండవుల ఉనికిని గుర్తించేందుకు సమ్మతించిన సందర్భమిది. కృపడు సుయోధనునితో ఇలా అన్నాడు.

‘నావజ్ఞేయోరిపుస్తాత ప్రాకృతో ౨ పిబుభూషతా

కింపునః పాండవాస్తాత సర్వాస్త్ర కుశలారణే’ - 4

నాయనా! హితం కోరేవాడు, శత్రువు సామాన్యుడై ఉన్నా కూడా అలక్ష్యం చేసి ఉపేక్షించరాదు. ఇక పాండవులంతటి సర్వాస్త్ర నిపుణులైన మహానుభావుల విషయంలో మరెంత అప్రమత్తతతో వ్యవహరించాలో వేరే చెప్పే వనేముంది?

చిన్న పామునయినా పెద్ద కర్రతోనే కొట్టాలని అభిప్రాయం.

ఉచ్చావచం బలం జ్ఞాత్వా మధ్యక్షం చాపి భారత

ప్రహృష్ట మప్రహృష్టంచ సందధామ తథాపరైః - 10

మనం పరులతో పోరాడవలసి వచ్చినపుడు, ఎదిరి బలంలోని హెచ్చు తగ్గులు, మధ్యక్షమైన స్థితి (సమానస్థితి) బాగా తెలుసుకోవాలి. రాగద్వేషాలను బాగా గుర్తించాలి. అంటే శత్రువు మనకంటే బలవంతుడయితే సంధించుకోవాలి. తక్కువ బలం, లేక సమబలం గల వాడయితే పోరాడాలి.

ముప్పది ఎనిమిదవ అధ్యాయం - గోహరణ పర్వం -

బృహన్నల సారధ్యంలో కురుసైన్యాన్ని సమీపించిన ఉత్తరుడు భీతిజెంది పారిపోయే సందర్భంలో బృహన్నలిలా బోధించాడు.

‘నైష శూరైః స్మృతో ధర్మః క్షత్రియస్య పలాయనమ్

శ్రేయస్తు మరణం యుద్ధే న భీతస్య పలాయనమ్’ - 29

క్షత్రియుడు పారిపోవడమనే అధర్మపు ఆలోచనను మదిలోనికి రానీయకూడదు. భయపడి పారిపోవడం కంటే, యుద్ధరంగంలో చావడం మేలు.

ఎంత చెప్పినా ఉత్తరుడు వినలేదు.

‘నివర్తయ రథం క్షిప్రం జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి’

“రథాన్ని వేగంగా మరలించు. బ్రతికి యుండిన సుఖములు బడయవచ్చు” అన్నాడు.

నలభై తొమ్మిదవ అధ్యాయం

మయాహి బహవః సన్తి శాస్త్ర మశ్రిత్య చిన్తితాః

తేషాం యుద్ధంతు పాపిష్ఠం వేదయన్తి పురావిదః - 2

శాస్త్రాన్ని ఆశ్రయించి గ్రహించిన మాయలు అనేకం ఉండవచ్చు. కానీ పురావిదులు మాయాయుద్ధం పాపిష్ఠమైనదని చెప్తారు. అంటే జూదంలో మోసం చేసి గెలిచిన విధంగా వంచనాత్మకమైన యుద్ధంతో గెలవడం కుదరదని కృపాచార్యుని ఉద్దేశ్యం.

‘దేశకాలేన సంయుక్తం యుద్ధం విజయదం భవేత్

హీనకాలం తదేవేహ ఫలం నలభతే పునః

దేశకాలేచ విక్రాంతం కల్యాణాయ విధీయతే’ - 3

తగు దేశంలో, తగిన కాలంలో ఏర్పడిన యుద్ధం విజయాన్నిస్తుంది. హీనకాలంలో, కాలం కలిసిరానపుడు అదే యుద్ధం ఫలితాన్నివ్వదు. అందువల్ల దేశకాలాలను బాగా తెలిసి విక్రమిస్తే శుభం కలుగుతుంది. చాణక్యుడు రాజనీతి సూత్రాల్లో

“దేశకాల విభాగాజ్ఞాత్వా కార్యమారభేత్” అన్నాడు.

ఏ దేశంలో ఏకాలంలో ఏమి చెయ్యాలో తెలుసుకొని కార్యమారంభించాలి. “నీతిజ్ఞ దేశకాలా పరీక్షేత” నీతి నెరిగిన వాడు దేశాన్ని కాలాన్ని బాగా పరీక్షించుకోవాలి.

‘అనుకూల్యేన కార్యాణా మంతరం సంవిధీయతే

భారంహి రథ కారస్య నవ్యవస్వంతి పండితాః’ - 4

దేశకాల పరిస్థితులు అనుకూలమైతే తలపెట్టిన కార్యాలు ఫలిస్తాయి. తెలివిగల వారేవరూ రథాల చేసే వడ్రంగిపై భారంమోపి యుద్ధానికి పూనుకోరు. వడ్రంగిపై ఆధారపడి యుద్ధానికి దిగరనే ఒక సామెత. కొంతవరకు కుక్కలోక బట్టి గోదావరీదడం వంటిదనవచ్చు. అంతేగాక యుద్ధసమయంలో రథాలు కావాలి గానీ, రథాలు తయారైనపుడే యుద్ధం అంటే ఎలా?

కృపాచార్యుడింకా అనేక విధాల కల్లుణ్ణి మందలించాడు. (కుర్తమైన సర్పాన్ని కుడిచేత చూపుడు ద్రేలితో తాకి దంష్ట్రలు పెరికి వేయాలనుకుంటున్నావు. నెయ్యి, మెదడు, వసలన హోమం చేసినపుడు ఉవ్వెత్తుగా ఎగిసిపడుతున్న అగ్ని జ్వాలలను నేతితో తడిపిన వస్త్ర ధరించి మధ్య నుండి దాబాలని చూస్తున్నావు. జాగ్రత్త అన్నాడు.

‘సమిద్ధం పావకం చైవ ఘృతమేదో వసాహుతమ్

ఘృతాక్త చీర వాసాస్త్యం మధ్యే నోత్తర్తమిచ్ఛసి’

ఏభయ్యవ అధ్యాయం

ఇప్పుడు కర్ణుణ్ణి నిందించడం అశ్వత్థామ వంతు. ఏమయ్యా! ఇంకా మనం గోవుల్ని 'లుకొని పోవనేలేదు. శత్రు రాజ్యపు హద్దులు దాటనే లేదు. హస్తినకు చేరనే లేదు. ఇవన్నీ ధించినట్లు నీవేమో ముందుగానే తెగ ప్రగల్భాలు వదులుతున్నావు.

‘సంగ్రాహంశ్చ బహుంజితౌలబ్ధ్వాచ విపులం ధనమ్

విదిత్యచ పరాం సేనాం నాహుః కించిన పౌరుషమ్’ - 2

హు సంగ్రామాలు జయించి, విస్తారంగా ధనం సాధించి, పరసేనను పరాజితుల్ని చేసి కూడా ద్రిమంతులు పౌరుషాన్ని ప్రకటించుకోరు.

‘దహత్యగ్ని రవాక్యస్తు తూష్ణీం భాతి దినాకరః

తూష్ణీం ధారయతే లోకాన్ వసుధా సచరాచరాన్’ - 3

గ్ని ఒక్క మూట కూడా పలుకకుండానే దహించి వేస్తుంది. సూర్యుడు నోరు మెదపకుండానే కాశిస్తాడు. భూమి ఏమీ పలుక కుండానే చరాచర ప్రాణికోటిని మోస్తున్నది.

‘మొరిగే కుక్క కరవదు’ అని భంగ్యంతరంగా అధిక్షేపిస్తున్నాడు అశ్వత్థామ.

కర్ణుడు గురువైన ద్రోణునిపట్ల చులకన భావంతో యుద్ధ విషయాలలో బ్రాహ్మణుణ్ణి ప్రదించరాదు అని వదరిన మాటలకు అశ్వత్థామ తగిన సమాధానం చెప్తున్నాడు -

స్వయంభువుడైన భగవంతుడు చాతుర్వర్ణాల వారికి వారి వారి విధుల్ని ఏర్పరిచాడు. మి చేస్తే లబ్ధి కలుగుతుందో, ఏమిచేస్తే దూషితుడు కాడో చెబుతాను విను.

‘అధీత్య బ్రాహ్మణోవేదాన్ యాజయేత యజేతవా

క్షత్రియో ధనురాశ్రిత్య యజేచ్చైవ నయాజయేత్’ - 5

విరాటభారతి

బ్రాహ్మణుడు వేదాధ్యయనం చేసి యజ్ఞాలు చేయడమో, చేయించడమో ఆచరించాలి. అది వాని కర్తవ్యం. క్షత్రియుడు ధనుస్సును ఆశ్రయించాలి. అంటే శస్త్ర జీవనం క్షత్రియుని కర్తవ్యం. క్షత్రియుడు యజ్ఞం చేయవచ్చు, కానీ చేయించే అర్హత లేదు.

“ఆచార్యావైకారుణికాః ప్రాజ్ఞాశ్చ పాపదర్శినః...” అని హేళన చేసిన కర్ణుణ్ణి నువ్వే కులస్తుడివి? యుద్ధం చేసే అర్హత గల కులస్తుడివా అని నిలదీయడం అశ్వత్థామ ఆంతర్యం.

‘వర్తమానాయథాశాస్త్రం ప్రాప్యచాపి మహీమిమామ్

సత్కర్వంతి మహాభాగా గురూన్ సువిగుణానపి’ - 7

శాస్త్రప్రకారం ప్రవర్తించే ఉత్తములు - గురువులు గుణహీనులైనా కూడా వారిని సత్కరిస్తారు. (నీ వలె గురుదూషణకు, గుర్వవజ్ఞకు తలవడరని భావం)

సుయోధనుని మెప్పు పొందడంలో కర్ణుని అత్యుత్సాహం ఎన్నో అధర్మాలకు అతణ్ణి గురిచేసింది. అన్నీ తెలిసిన కర్ణుడు ద్రోణుణ్ణి అనేక పర్యాయాలు చులకన చేశాడు.

‘హరౌరుష్టే గురుస్రాతా గురౌరుష్టే నశంకరః’ అన్నట్లుగా హరుడు కోపిస్తే గురువు రక్షిస్తాడు. గురువు కోపిస్తే శంకరుడు కూడా రక్షించలేడు.

పుత్రాదనంతరం శిష్య ఇతి ధర్మ విద్ విదుః

వితేనాపి నిమిత్తేన ప్రియో ద్రోణస్య పాండవః - 21

ధర్మ విదులైన వారు కొడుకు తర్వాత శిష్యుడూ అటువంటివాడే అని చెబుతారు. అందువల్లనే అర్జునుడు ద్రోణుడికి మిక్కిలి ప్రీతి పాత్రుడు. గురు శిష్య సంబంధం తండ్రికొడుకుల సంబంధం వంటిదనే సత్యం ప్రదాయం మనది. ఆనాటి గురుకులాల్లో ఆ సంబంధం అంత వాత్సల్యపూరితంగా, పవిత్రంగా వర్దిల్లింది. ఆ రోజులు వేరు.

“గురులకు శిష్యులు పుత్రులు

పరమార్థము లోక ధర్మపథమిది'' అంటాడు తనను వలచిన దేవయానితో బృహస్పతి పుత్రుడైన కచుడు. (ఆంధ్రమహాభారతం - ఆదిపర్వం)

యుముడు, వాయువు, అగ్ని (బడబానలం) ఇవి ఒకవేళ శేషం మిగులుస్తాయేమో గానీ, క్రుద్ధుడైన ధనంజయుడు మాత్రం శత్రుశేషం మిగల్చడు. ఆనాడు సభలో శకుని సాయంతోనే జూదమాడి గెలిచావు గదా! ఇప్పుడు కూడా ఆ శకుని సాయంతోనే యుద్ధం చేసుకో - ఈ వీరులంతా ఎవరి ఇష్టం మేరకు వారు పోరాడితే పోరాడనీ, నేను మాత్రం అర్జునునితో యుద్ధం చేయును. గోవుల కోసం విరాటరాజు వస్తే అతనితో మనం యుద్ధం చేయాలి గానీ అర్జునునితో మనకేం పని; అని నిక్కచ్చిగా చెప్పాడు అశ్వత్థామ.

ఏభై ఒకటవ అధ్యాయం

కృపాచార్యుడు, అశ్వత్థామ కర్ణుణ్ణి తీవ్రంగా మందలించారు. వాదోపవాదాలతో, ప్రగల్భాలతో వాతావరణం వేడెక్కిపోతోంది. అప్పుడు సైన్యంలో శాంతిని స్థాపించేందుకు భీష్ముడు ప్రయత్నం చేశాడు. ఆ సందర్భంగా ఇలా అన్నాడు -

ఆచార్యో నా విభక్త వ్యః పురుషేణు విజానతా

దేశకాలాతు సంప్రీక్ష్య యోద్ధవ్యమితిమేనుతిః - 2

తెలిసిన వాడెవడూ గురువును భంగపరచడు. నా అభిప్రాయం ప్రకారం దేశకాల పరిస్థితుల్ని బాగా ఆలోచించి గమనించి యుద్ధం చేయడం సరైనది.

కర్ణుడు తన ప్రతాపాన్ని వ్యక్తం చేసేందుకు ఏదో మాట్లాడి ఉండవచ్చు. కాబట్టి అశ్వత్థామ వాని మాటల్ని క్షమించాలి. ఇది మనలోమనం విభేదాలు తెచ్చుకునే తరుణంకాదు. అందరం ఏకమై వాసవ నందనునితో పోరాడాలి.

‘బలస్య వ్యసనా నీహ యాన్యక్తాని మనీషిభిః

ముఖ్యా భేదోహి తేషాంతు పాపిష్ఠో విదుషాంమతః’ - 13

సైన్యానికి వాటిల్లే హాని ఏమిటి? అన్నప్పుడు ‘భేదము’ అని వివేకం గలవారు ప్రధానంగా వక్కాణిస్తారు. అది పాపిష్ఠుడైనదని పండితులు చెబుతారు.

ఇలా మనలోమనం వాదించుకొని భేదాలు తెచ్చుకొంటే తప్పక హాని జరుగుతుంది, అని పితామహుని హెచ్చరిక.

‘శత్రోరపి గుణ గ్రాహ్యః దోషావాచ్యాగురోరపి

సర్వధా వ్యయత్నేన పుత్రీ శిష్యే హితం వదేత్’ - 15

శత్రువయినప్పటికీ మంచి గుణాలుంటే గ్రహించాలి. గురువయినా సరే దోషముంటే నిందించాలి. సర్వయత్నాలచేత శిష్య పుత్రుల విషయమై హితాన్నే పలకాలి.

భీష్ముని ఈ సూక్తి ఇంతకు మునుపు అశ్వత్థామ చెప్పిన మాటకు విరుద్ధంగా ఉన్నది. ఏదైనా సందర్భాన్ని బట్టి దేనిని అనుసరించాలి అనేది నిర్ణయించుకోవాలి. అంతేగాక అశ్వత్థామ గురు పుత్రుడు కాబట్టి అతనికి గురువులు గుణహీనులైనా వారిని సత్కరించాలనే విధంగా గురు పక్షపాతం ఉండటం సహజమే.

అరవై ఆరవ అధ్యాయం

యుద్ధం భీకరంగా జరుగుతోంది. అసహాయ శూరుడైన అర్జునుడు అనంత కౌరవాక్షాహిణుల్ని కల్లోలితం చేస్తున్నాడు. చివరికి సమ్మోహనాస్త్రం ప్రయోగించాడు అనంతరం తన గొప్పదైన శంఖాన్ని రెండు చేతులతో పట్టుకొని దశదిశలు దద్దరిల్లేట్లు బలంగా పూరించాడు. ఆ శంఖనాదం చేత కురు వీరులు ధనుస్సులు వదిలి మూర్ఛనొందారు. అప్పుడ

అర్జునుడు స్మృతి తప్పిన వారి నడుమకు ఉత్తర తెమ్మనిన బొమ్మపాత్రికల కోసం ఉత్తరుణ్ణి వెళ్ళుమని ఏ ఏ వస్త్రాలు ధరించిన వారెవరో వివరించాడు. వాటిని తెమ్మన్నాడు. అయితే భీష్మాచార్యుడు స్పృహకోల్పోయి ఉండడని అర్జునుడికి తెలుసు. అందుకే ఇలా అన్నాడు.

‘భీష్మస్య సంజ్ఞాంతం యధైవ మన్యే

జానాతి సోస్త్ర ప్రతిఘాతమేషః

ఏతస్య వాహన్ కురు సవ్య తస్త్య

మేవంహి యా తవ్య మమూఢ సంజ్ఞైః’ - 14

ఓ విరాటపుత్రా! భీష్ముడు మూర్ఛనొందియుండడని అనుకుంటున్నాను. ఎందుకంటే, ఈ అస్త్రానికి విరుగుడు ఆ మహాత్మునికి తెలుసు. అందువల్ల మన అశ్వాలను ఆయనకు ఎడమవైపుగా పోనివ్వు. స్మృతి తప్పని వారికి ఎడమవైపుగానే వెళ్ళాలి సుమా!

ఇందులో ప్రత్యేకించి సూక్తి ఏమిలేదుగానీ, స్మృతిలో నున్న వారికి కుడివైపుగా పోరాదు అనే ఓ మర్యాద, ఆచారం తెలియవస్తున్నది.

అనుష్టుప్సులనే అంతలా వాడిన వ్యాసుడు ఇంతకు మునుపు కూడా అక్కడక్కడ ఇంద్ర వజ్ర వంటి ఇతర వృత్తాలను కూడా స్పృశించాడు. 65, 66 అధ్యాయాలు పూర్తిగా ఇంద్ర వజ్ర వృత్తాలతోనే రచించాడు. ఈ శ్లోకం ఇంద్ర వజ్రమే. ఇందులో త,త,జ,గా అనే గణాలుంటాయి.

“తకారాభ్యాం జకారేణ యుక్తం, గురు యుగేణచ

ఇంద్రవజ్రాభిదం ప్రాహుర్వృత్త మేకా దశాక్షరమ్” అని

జేమేంద్రుని సుపుత్ర తిలకంలో దీని లక్షణం చెప్పబడింది.

అరవై ఏడవ అధ్యాయం

విజయుడు విజయం సాధించాడు. కౌరవులు మరలిపోయారు. సైనికులు చావు ద కన్నులో ట్టబోయి దిక్కులేనివారై భయకంపితులై ముడివీడి ప్రేలాడే జుట్టుగలవారై అర్జునుని నమస్కరిస్తూ నిలిచిపోయారు. దేశంగాని దేశంలో ఆకలి దప్పులతో అలమటిస్తూ విభ్రాం చితులై అర్జునునితో “ఓ పార్థా! మేము నీదాసులం. మాకిప్పుడు నాయకుడు లేడు. నిం ప్రాణభిక్ష అర్థిస్తున్నాం”; అని ప్రార్థించారు. అప్పుడు అర్జునుడిలా అభయమిచ్చాడు.

‘అనాథాన్ దుఃఖితాన్ దీనాన్ కృశాన్ వృద్ధాన్ పరాజితాన్

న్యస్త శస్త్రున్ నిరాశాంశ్చ నాహం హన్మి కృతాంజలీన్’ - 6

అనాథల్ని, దుఃఖితుల్ని, దీనుల్ని, కృశించిన వారిని, వృద్ధుల్ని, ఓటమి పొందిన వారి నిరాయుధుల్ని, నిరాశతో కూడిన వారిని, దోసిలి యొగ్గి నమస్కరించి శరణు కోరిన వాి నేను సంహరించను.

శరణాగత రక్షణ ఉత్తముడైన వీరుని లక్షణం. అర్జునుడు ఇక్కడ అదే ప్రదర్శించాడు.

కౌరవ సైనికులు అంజలిబద్ధులై అర్జునుణ్ణి శరణు వేడారు.

‘అంజలి’ అంటే చేతులు మొగిచ్చి నమస్కరించడం. ఈ సందర్భంగా రెండు పాదా కూడా కలిపి ఉంచడం పరిపాటి. అంజలి అనేది అత్యంత ప్రాచీన సాంఘిక సంప్రదాయం. అంజలి శబ్దం అన్, జలి అనే పదాల కలయికచే ఏర్పడింది. ‘జలి’ అనేది ‘చలి’ శబ్ద పరిణా రూపం. ‘అన్’ - అనేది వ్యతిరేకార్థాన్ని సూచిస్తుంది. అన్ జలి - అంజలి అంటే కద నిశ్చలంగా ఉండటం అని అర్థం.

కాలక్రమంగా అంజలిచేసందర్భంలో ఎన్నో మార్పులు వచ్చినా, ప్రాథమికంగా తనకు బలవంతుడు, అధికుడు అయిన వాని ముందు భయ భక్తులతో చేతులు మొగిచ్చి నిలబడటం

అంజలి.

అసలిలా వినమ్రంగా అంజలించే సంద్రదాయం ఎప్పటిది? అత్యంత ప్రాచీన కాలంలో, ఓడిపోయినవాడు క్షమాభిక్షనర్తిస్తూ అంజలిబద్ధులవడం పరిపాటిగా తెలుస్తోంది. షికారీ కథల్లో - కోతులు తప్పించుకొనే వీలు లేక, శరా ఘాతానికి గురికాక తప్పని విపత్కర పరిస్థితిలో నిశ్చలంగా నిలిచి చేతులు మొగిల్చి కన్నీరు కారుస్తున్నట్లు వర్ణించబడి ఉంది. దీన్ని బట్టి అంజలిబద్ధ భంగిమకు నాగరిక మానవ చరిత్రకు మించిన ప్రాచీనత ఉందని చెప్పవచ్చు. కౌరవ సైనికులు అర్జునుని ఎదుట కృతాంజలులైనది ప్రాణరక్షణకే. అంజలించడానికి వచో రూపం 'నమస్తే' అనే అభివాదం. ఇది 'నమః', 'తే' అనే రెండు పదాల కలయిక. 'నమః' అనేది 'న మమ' అనే దాని సంక్షిప్త రూపం. 'న' లేదు, కాదు అనే వ్యతిరేకార్థక శబ్దం. 'మమ' అంటే నా కొరకు మాత్రమే, నాకొరకు కాదు' అనే విధంగా స్వార్థరాహిత్యాన్ని వ్యక్తపరచడమన్నమాట.

అరవై ఎనిమిదవ అధ్యాయం

విజయవార్త విరాటనగరం చేరింది. విరాటరాజు అదంతా తన కుమారుడి ప్రజ్ఞే అనుకున్నాడు. నగరమంతా విజయోత్సవం! ఆ సందర్భంగా విరాటరాజు అత్యంత సంతోషంతో “ఓ సైరంద్రీ! పాచికలు తీసుకొనిరా. రావయ్యా కంకుభిక్షా! జూదమూడుదాం సరదాగా” అన్నాడు. అప్పుడు ధర్మజుడు విరటునితో ఇలా అన్నాడు :-

‘నదేవితవ్యం హృష్టేన కితవేనేతి నః శ్రుతమ్’ - 31

మిక్కిలి సంతోషంతో ఉప్పొంగిపోతున్న జూదరితో జూదం ఆడకూడదని వినియున్నాను. పట్టరాని పొంగులో ఉన్నవాడు ఒళ్ళు తెలీకుండా పణం ఒడ్డుతాడు. తెగింపుతో ఆడతాడు. ఇందువల్ల విపరీత పరిణామాలు ఏర్పడవచ్చు.

విరాటభారతి

సంతోషం వల్ల రెచ్చిన ఉత్సాహంతో అతడు ప్రతి పందెమూ గెలువవచ్చు, లేదా ఓడిపోనూ వచ్చు. ఓడిపోతుంటే అంతటి సంతోషం క్రమంగా తొలగి అది క్రోధంగా పరిణమించవచ్చు. “హృష్టోద్భవ్యతి దృష్టో ధర్మ మతి క్రామతి” అని స్మృతి వాక్యం. మిక్కిలి సంతోషంలో ఉన్నవాడు గర్విస్తాడు. గర్వితుడు ధర్మాన్ని అతిక్రమిస్తాడు. ఇదే ధర్మరాజు ఉద్దేశ్యం. ఇది అక్షరాలా నిజమని ధర్మజుడు తరువాత నిరూపించాడు - తనను విరటుడు పాచికలతో ముక్కలపై కొట్టినపుడు.

“సదూషయామితే రాజన్ యదేవై హన్యాద దూషకమ్

బలవంతం ప్రభుంరాజన్! షీప్రం దారుణమాప్పుయాత్” - 65

అన్నాడు. అంటే, తప్పుచేయని వాణ్ణి కొట్టావు. అయినా నీ పనిని నేను నిందించను. ఎందుకంటే బలవంతుడైన ప్రభువును ఇట్టి దారుణాలు వేగంగా చేరుతుంటాయి అన్నాడు. రాజు మాటను కాదనలేక “నాకిష్టం లేకపోయినా నీ సంతోషం కొద్దీ ఆడమంటే ఆడతా” నన్నాడు.

‘కింతే ద్యూతేన రాజేంద్ర బహుదోషేణ మానద

దేవనే బహవో దోషాః తస్మాత్ తత్ పరివర్జయేత్’ - 33

ఓ రాజా! బహుదోషాలతో కూడిన ఈ ద్యూతం ఎందుకు చెప్పు? ఈ జూదాన్ని వదిలిపెట్టు.

‘అస్మిషీతి వినాశశ్చ వాక్పారుష్యమవంతరమ్ -

అవిశ్వాసం బుద్ధైర్నిత్యం ఏకాహ్నీ ద్రవ్యనాశనమ్ - 36

ఈ జూదం వల్ల రాజ్యం వినాశనమవుతుంది. కఠినంగా మూట్లాడే స్థితి వస్తుంది. ఎంత పండితులకైనా విశ్వాసం నశిస్తుంది. ఒక దినంలోనే ధనమంతా నశించి పోతుంది.

మాట తూలడం వల్ల మిగిలిన అనర్థాలన్నీ దాపురిస్తాయి. వాక్పారుష్యం గురించి చాణక్యుడు “అగ్ని దాహోదపి విశిష్టం పరుషవాక్యం” అన్నాడు. వాక్పారుష్యం అగ్ని కన్నా

అధికంగా దహిస్తుంది. అందుకే నోరు మంచిదయితే ఊరు మంచిదవుతుందంటారు మనవాః
విరటుని తృప్తికోసం ధర్మజుడు జూదమూడసాగాడు. కౌరవులతో జరిగిన యుద్ధంలో విజయం
పొందడం బృహన్నల వల్లనే సాధ్యమయిందని, వారించినా వినకుండా ధర్మరాజు పదే పదే అనే
విరటుని కోపం పెచ్చురేగిపోయింది.

ఎన్ని పర్యాయాలు వద్దన్నా నోరుమూసుకోకుండా అదేమాట పల్కుతున్నావు.

‘నియంతా చేన్నవిద్యేత న కశ్చిద్దర్మ మా చరేత్’ - 45

కట్టడి చేసే పైవాడు లేకపోతే ఎవడు ధర్మాన్ని ఆచరిస్తాడు? చెప్పేవాడు లేక వాగుతున్నాడు
అని విరటుని భావం.

రాతు మెత్తనయితే గుడ్డం మూడు కాళ్ళ మీద నడుస్తుంది అనే సామెత వంటిదే ఇది.

ఈ విధంగా హృదయాహ్లాది, ఊర్జిత కథోపేతము, నానా రసాభ్యుదయోల్లాసి అయిన
విరాట పర్వంలో కూడా వ్యాస భగవానుడు సందర్భానుగుణంగా అనేక ధర్మాలను పా
ద్యారా ప్రబోధించి జగద్వితాన్ని ఆకాంక్షించాడు.

నమోస్తుతే వ్యాస విశాలబుద్ధే

పుల్లార విందాయత పత్రనేత్ర

యేనత్వయా భారత తైలపూర్ణః

ప్రజ్వాలితో జ్ఞానమయ ప్రదీపః

నమః ఛందో విధానాయ సువృత్తా చారవేధసే

తపస్సత్య నివాసాయ వ్యాసాయామిత తేజసే -

- స్వస్తి -

www.mohanpublications.com

మోహన్ పబ్లికేషన్స్ లో లభించు

పుస్తకముల పట్టిక
(Book List)

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద, మంత్రశాస్త్రాది
అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి...

ఫేస్ బుక్ **మోహన్ పబ్లికేషన్స్** పేజ్ లైక్ చేయండి.

Like us to follow :

MOHAN PUBLICATIONS

Rajamahendravaram

అజంతా హోటల్ ఎదుట, కోటగుమ్మం, రాజమహేంద్రవరం - 533101.

WWW.MOHANPUBLICATIONS.COM

మావద్ద లభించు గ్రంథములు

1. ప్రతకథలు - పూజలు

1. శ్రీ వినాయక వ్రతం	వెల రూ.10-00
2. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజా-పుణ్యాహవాచనం	30-00
3. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజ (కాణిపాకక్షేత్రమాహాత్మ్యంతో)	10-00
4. సంకష్టహరచతుర్థి శ్రీమహాగణపతి వ్రతం	30-00
5. వరలక్ష్మీ వ్రతం	10-00
6. కేదారేశ్వర వ్రతం	10-00
7. త్రినాథ వ్రతం(కలర్)	10-00
8. త్రినాథవ్రతం(సాదా)	5-00
9. క్షీరాబ్ధి వ్రతం	12-00
10. మంగళ గౌరీవ్రతం	10-00
11. వైభవలక్ష్మీ వ్రతం ఫోటో యంత్రంతో	25-00
12. శ్రీలక్ష్మీ కుబేర వ్రతం (ఫోటో యంత్రంతో)	25-00
13. కనకమహాలక్ష్మీ వ్రతం (కామేశ్వరీపాటంతో)	25-00
14. సంతోషీమాతా వ్రతం	25-00
15. ఏడు శనివారాల వ్రతం	25-00
16. సత్యనారాయణవ్రతం	25-00
17. శ్రీ సువర్చలాహనుమద్దీక్ష	30-00
18. శివదీక్ష	10-00
19. కాత్యాయనీ వ్రతం	20-00
20. సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం	20-00
21. తిరుప్పావై (ధనుర్మాసవ్రతం)	36-00
22. స్త్రీల ప్రతకథలు	36-00
23. స్త్రీలప్రతకథలుస్థూలాక్షరి (నేడునూరిగంగాధరరావుగారి)	54-00
24. పెళ్ళి పాటలు - స్త్రీలపాటలు (కామేశ్వరీపాటంతో)	36-00
25. సర్వదేవతా పూజావిధానం	25-00
26. ఆరువ్రతాలు	30-00
27. రాహుకాలంలోదుర్గాదేవీపూజా	10-00

28. తులసి నిత్యపూజ, తులసీఉపయోగాలు	10-00
29. శ్రీ చక్ర రహస్య విజ్ఞానమ్	36-00
30. శ్రీచక్ర పూజావిధానం(పెద్దది)	36-00
31. లక్ష్మీ - గౌరీ నిత్యపూజ	10-00
32. శ్రీ సరస్వతీ నిత్యపూజ	10-00
33. శ్రీ దుర్గానిత్యపూజ	10-00
34. కాలభైరవ నిత్యపూజ	10-00
35. శివపూజ	10-00
36. వీరభద్ర పూజ	10-00
37. ఆంజనేయ నిత్యపూజ	10-00
38. నాగేంద్ర స్వామి పూజ	10-00
39. సుబ్రహ్మణ్య నిత్యపూజ	10-00
40. రామదేవుని కథ	10-00
41. శివదేవుని కథ	10-00
42. లక్ష్మీనరసింహపూజ	10-00
43. వేంకటేశ్వరపూజ	10-00
44. బ్రహ్మాంగారి నిత్యపూజ	10-00
45. సూర్య నిత్యపూజ	10-00
46. నవగ్రహ నిత్యపూజ	10-00
47. రుక్మిణీ కల్యాణం	25-00
48. ఉమామహేశ్వర వ్రతం	36-00
49. శ్రీ కామేశ్వరీ వ్రతం	36-00
50. 16 సోమవారముల వ్రతము	25-00
51. పార్వతీకల్యాణం	25-00
52. సహస్రకమలవర్తి వ్రతము	25-00
53. పంచముఖ ఆంజనేయ పూజావిధానము	36-00
54. అష్టనాగపూజ	36-00
55. పూజలు ఎందుకుచేయాలి ?	36-00
56. ఏ దేవునికి ఏపుష్పాలతో పూజించాలి?	36-00
57. ఏ దేవునికి ఏప్రసాదం వైవేద్యం పెట్టాలి?	36-00
58. ఏదేవునికి ఏవిధముగాబీపారాధనచెయ్యాలి?	36-00
59. ఏదేవునికి ఎన్ని ప్రదక్షిణలుచేయాలి ?	36-00
60. హనుమద్ వ్రతం	36-00
61. పంచాయతన పూజ	63-00
62. 28 వ్రతములు	120-00

63. కలశపూజలు (92కేసారి)	150-00
64. కలశపూజలు (విడివిడిగా) (ప్రింటులో)
65. ప్రాంకార మహాయజ్ఞం (ప్రింటులో)
66. గోమాత	40-00

2. స్తోత్రాలు-సుప్రభాతములు సహస్రనామములు

1. శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి సంకలనం	45-00
2. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (హిందీ) ,,	50-00
3. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (ఇంగ్లీషు) ,,	50-00
4. స్థూలాక్షరీలలితావిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రములు(పత్రికసైజ్)	99-00
5. లలితావిష్ణు (కేస్ బైండ్) 1/8 డెమ్మి	63-00
6. స్థూలాక్షరీ లలితావిష్ణు (క్రాస్సైజు)కేస్బైండ్	108-00
7. సర్వదేవతా స్తోత్రమంజరి	120-00
8. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళి: (63)	24-00
9. విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమ్ (క్రాస్)	25-00
10. లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్ (క్రాస్)	36-00
11. లలితా సహస్రనామములు	24-00
12. లక్ష్మీ సహస్రనామములు	24-00
13. దుర్గా సహస్రనామములు	24-00
14. ఆంజనేయ సహస్రనామములు	24-00
15. శివ సహస్రనామములు	24-00
16. విష్ణు సహస్రనామములు	24-00
17. గణపతి సహస్రనామములు	24-00
18. సుబ్రహ్మణ్య సహస్రనామములు	24-00
19. గాయత్రి సహస్రనామములు	24-00
20. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు	24-00
21. శ్రీరామా సహస్రనామములు	24-00
22. సరస్వతి సహస్రనామములు	24-00
23. సూర్యసహస్రనామములు & ఆదిత్యహృదయం	24-00
24. శ్రీవేంకటేశ్వరసహస్రనామములు	24-00
25. మణిభీషవపర్ణన (పెద్దది)	24-00
26. సంద్యావందనం	24-00
27. మంత్రపుష్పమ్
28. త్రిభాషా హనుమాన్ చాలీసా	15-00
29. హనుమాన్ చాలీసా	10-00

30. మణిబీష్టపవర్ణన (పాకెట్)	10-00
31. ఆరు చాలీసాలు	10-00
32. శివారాధన (శివస్తోత్రాలు)	10-00
33. వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పాకెట్)	10-00
34. ఆరుదండకాలు	5-00
35. వేంకటేశ్వర గోవిందనామములు	5-00
36. అష్టలక్ష్మీ స్తోత్రమ్ కనకధారాస్తోత్రమ్	10-00
37. దేవీఖడ్గమాలాస్తోత్రమ్ (మహిషాసురమర్దినీస్తోత్రంతో)	10-00
38. సుందరకాండ (పాకెట్)	10-00
39. భగవద్గీత మూలం	27-00
40. రామరక్షాస్తోత్రమ్	15-00
41. స్తోత్ర రత్నావళి	36-00
42. పురాణపండ లలితా-విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
43. పురాణపండ లలితాసహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
44. పురాణపండ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్	10-00
45. పురాణపండ ఆదిత్య హృదయం	10-00
46. మంత్రపుష్పం (మినీ)	10-00
47. శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి	36-00
48. కుజదోషం	10-00
49. కాలసర్ప దోషం	10-00
50. మీ అప్పులు తీరాలా?	10-00
51. దృష్టిదోషాలు నివారణ	10-00
52. పంచసూక్తములు	10-00
53. సంధ్యావందనం	10-00
54. రుద్రనమకమ్-చమకమ్	10-00
55. గాయత్రీమంత్రాలు	10-00
56. హయగ్రీవ స్తోత్రమాల	10-00
57. దక్షిణామూర్తి స్తోత్రమాల	10-00
58. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు - పంచారామాలతో	10-00
59. శ్రీసూక్తం పురుష సూక్తం	10-00
60. నవగ్రహస్తోత్రమాల	36-00
61. మహాన్యాసమ్	36-00
62. సుందరకాండ గానామృతం	36-00
63. గోమాతపూజావిధానము	10-00
64. ఆనందసిద్ధి - 1 శ్రీదేవీ స్తోత్రమాల	108-00

65. ఆనందసిద్ధి - 2 ఏ సమస్యకు ఏ స్తోత్రమ్ పారాయణచేయాలి	108-00
66. ఆనందసిద్ధి-3 మానసదేవీ స్తోత్రమాల	108-00
67. శ్రీ కాలభైరవ రక్షా కవచమ్	63-00
68. అర్చన	40-00
69. నిత్యదేవతార్చన	40-00
70. సర్వదేవతా స్తోత్ర నిధి	99-00
71. శ్రీచక్ర నవవరణార్చన	63-00
72. చండీ సప్తశతి పారాయణ క్రమం	99-00
73. శ్రీదేవి స్తోత్ర రత్నావళి 32 దేవి స్తోత్రాలకు తాత్పర్యంతో	99-00
74. వనదుర్గా మంత్రానుష్ఠాన క్రమమ్	63-00
75. శ్రీ కాలభైరవ వ్రతము	63-00

3. శ్రీ సాయి దత్త గ్రంథములు

1. శ్రీ సాయిబాబా సచ్చరిత్ర	120-00
2. సంపూర్ణ శ్రీ గురు చరిత్ర	120-00
3. శ్రీ సాయిఆరాధన-షిర్డివైభవం	120-00
4. శ్రీ సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర (క్రొన్)	63-00
5. శ్రీ గురుచరిత్ర (క్రొన్)	63-00
6. నవనాథ చరిత్ర	99-00
7. శ్రీసాయిచరిత్ర (భైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
8. శ్రీగురుచరిత్ర (భైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
9. సత్యదత్తవ్రతం దత్తాత్రేయపూజాకల్పం,సహస్రంతో	30-00
10. అనఘాదేవీ వ్రతం	30-00
11. భక్తుల ప్రశ్నలకు బాబా జవాబులు	30-00
12. శ్రీ సాయిపూజాకల్పం (సహస్రంతో)	25-00
13. శ్రీ సాయిభజనమాల	20-00
14. శ్రీ సాయి భజన్స్	20-00
15. శ్రీ సాయిభక్తి గీతాలు	20-00
16. శిరిడిహారతులు (భావంతో)	20-00
17. "శ్రీసాయి"కోటి	27-00
18. "శ్రీసాయిరామ్"కోటి	20-00
19. శ్రీ సాయినాథ స్తోత్రమంజరి	10-00
20. శ్రీ సాయివేయినామాలు	8-00
21. శ్రీ సాయి హారతులు (పాకెట్)	15-00
22. శ్రీ సాయి స్తవనమంజరి	10-00
23. హిందీ శ్రీ సాయి హారతులు	15-00

24. శని సింగణాపూర్ క్షేత్రమాహాత్మ్యం	63-00
25. ఇంగ్లీషు శ్రీ సాయిహారతులు	15-00
26. షిరిడి దర్శనం-శ్రీసాయి వైభవం	99-00
27. సాయిసత్యవ్రతం	30-00
28. సాయి అనుగ్రహమ్	120-00
29. నవగురువారాల వ్రతకల్పము	15-00
30. శ్రీదత్తలీలామృతము	99-00
31. హృదయంలో సాయి	15-00
32. శ్రీషిరిడిసాయి లీలామృతం(శ్రీసచ్చరిత్ర)	120-00
33. గజాననమహరాజ్ చరిత్ర	99-00

4. జ్యోతిషాలు

1. 'కాలచక్రం' గంటలపంచాంగం (గార్గేయ)	72-00
2. గ్రహభూమి పంచాంగము (గార్గేయ)	108.00
3. ఆనందసిద్ధి పంచాంగం (వై.వి.శాస్త్రి)	63.00
4. ములుగు వారి రాశిఫలితాలు (12రాశులువారికి)	50.00
5. ములుగు వారి రాశిఫలితాలు విడివిడిగాఓక్కొక్కటి	12.00
6. కాలచక్రంజ్యోతిషక్యాలండర్	25.00
7. గ్రహబలం క్యాలండర్ (శ్రీనివాసగార్గేయ-భక్తిటివి)	25.00
8. శుభమస్తు (పిడపల్లి) క్యాలండర్	25.00
9. సాదా క్యాలండర్	5.00
10. పాకెట్ క్యాలండర్	15.00
11. తాజకనీలకంఠీయమ్	100-00
12. కేరళ జ్యోతిష రహస్యాలు	180-00
13. జ్యోతిష బ్రహ్మ రహస్యాలు	180-00
14. మానసాగరి జాతకపద్ధతి	180-00
15. వరాహమిహిర జాతకపద్ధతి	180-00
16. వధూవర వివాహమైత్రిద్వాదశకూటములు	99-00
17. సింపుల్ రెమిడీస్	180-00
18. శంభు హోరప్రకాశిక	250-00
19. పూర్వ పరాశరి	100-00
20. పరాశర జ్యోతిషవిజ్ఞాన సర్వస్వం	200-00
21. ప్రశ్న సింధు	99-00
22. నక్షత్ర విశేష ఫలితాలు	63-00
23. సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగగణితంచేయడంఎలా?	180-00
24. దృక్సిద్ధాంతపంచాంగగణితం చేయడంఎలా?	180-00

25. ఆయుర్దాయ నిర్ణయం	63-00
26. జాతక గణిత ప్రవేశిక	63-00
27. జ్యోతిషమర్కబోధిని	63-00
28. జ్యోతిష ప్రశ్నోత్తరమాల	63-00
29. ముహూర్తం నిర్ణయించడంఎలా?	63-00
30. జాతక మకరందం	63-00
31. జ్యోతిష సరస్వతి	63-00
32. మీజననకాల విశేషాలు	63-00
33. ముహూర్త విజ్ఞాన భాస్కరం	63-00
34. జ్యోతిష స్వయంబోధిని	63-00
35. శుభముహూర్త శిరోమణి	63-00
36. నక్షత్ర ఫలమంజరి	36-00
37. పంచాంగం చూసే విధానం	36-00
38. సర్వార్థ జ్యోతిషం	36-00
39. ప్రాథమిక జ్యోతిషం	36-00
40. నవరత్నములు శుభయోగములు	36-00
41. శుభశకునాలు	30-00
42. హస్తరేఖాఫలితాలు	36-00
43. సంఖ్యల్లో భవిష్యత్	36-00
44. ముహూర్త దీపిక	99-00
45. పుట్టుమచ్చలు ఫలితాలు	30-00
46. కలలు ఫలితాలు	30-00
47. జాతక చక్రం వేయడం ఎలా?	36-00
48. మానసాగరి (ప్రాచీనజ్యోతిషగ్రంథం) -పుచ్చాశ్రీనివాసరావు	250-00
49. జ్యోతిషశాస్త్ర చిట్కాలు	120-00
50. గుప్తా శతాబ్ది పంచాంగం (1940-2050)	999-00
51. ప్రశ్నచండేశ్వరమ్	63-00
52. ద్వాదశభావ ఫలచంద్రిక	250-00
53. జ్యోతిష శతయోగరత్నావళి (సూర్యయోగాలఫలితాలు)	120-00
54. అంగసాముద్రికం	36-00
55. హస్త సాముద్రికం	63-00
56. లాల్ కితాబ్	99-00
57. శకునశాస్త్రం	63-00
58. ఆధునికప్రశ్నశాస్త్రం	120-00
59. పరాశరజ్యోతిష ప్రశ్నజ్యోతిషం	180-00

60. అష్టకవర్ణ (కొండపల్లి)	63-00
61. బృహత్ జాతకం (ప్రాచీనప్రతికిపునర్ముద్రణ)	250-00
62. లగ్నరత్నాకరం	63-00
63. షట్పంచాశిక	120-00
64. 40 రోజుల్లో జ్యోతిషం నేర్చుకొనండి	270-00
65. 40 రోజుల్లో సాముద్రికం నేర్చుకొనండి	180-00
66. 40 రోజుల్లో సంఖ్యాశాస్త్రం	180-00
67. 40 రోజుల్లో నక్షత్ర (నాడీ) ఫలితములు	270-00
68. 40 రోజుల్లో వైద్యజ్యోతిషం నేర్చుకోండి	250-00
69. మీ పుట్టినతేదీ అద్భుతరహస్యాలు (సాయిగణపతిరెడ్డి)	270-00
70. కె.పి.జ్యోతిషం (పరిచయం)	63-00
71. ముహూర్తచింతామణి	99-00
72. సూర్యచంద్ర గ్రహణములు	63-00
73. ప్రసిద్ధవృక్షుల జాతకాలు (వేరేకొండప్ప)	180-00
74. అదృష్టరెమెడిస్	144-00
75. గ్రహసంచార ఫలనిర్ణయదీపిక	63-00
76. జ్యోతిష రెమిడిస్	300-00
77. జాతకమార్తాండం పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
78. జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
79. నాడీజ్యోతిషం	63-00
80. నక్షత్రపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
81. లగ్నపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
82. గౌతమసంహిత	63-00
83. హోరరత్నమాల	63-00
84. జాతకఫల మణిమంజరి	200-00
85. పుష్యర పంచాంగం (2013-14 నుండి 2024-25)	560-00
86. దశాభుక్తిఫల నిర్ణయం	250-00
87. వింత జ్యోష్యములు	63-00
88. షోడశవర్ణులు	200-00
89. రవిగ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
90. చంద్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
91. కుజ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
92. బుధ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
93. గురు గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
94. శుక్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00

95. శని గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
96. రాహు & కేతు గ్రహముల సమస్త ప్రభావములు	99-00
97. ఆధునిక గ్రహములు-ఉపగ్రహములు సమస్త ప్రభావములు	99-00
98. ముహూర్తమార్తాండం	63-00
99. లఘుజాతకం	63-00
100. జాతకాలంకారము	63-00
101. మేషలగ్న ఫలితములు	99-00
102. వృషభ లగ్న ఫలితములు	99-00
103. మిథున లగ్న ఫలితములు	99-00
104. కర్కాటక లగ్న ఫలితములు	99-00
105. సింహలగ్న ఫలితములు	99-00
106. కన్యలగ్న ఫలితములు	99-00
107. తుల లగ్న ఫలితములు	99-00
108. వృశ్చిక లగ్న ఫలితములు	99-00
109. ధనుస్సు లగ్న ఫలితములు	99-00
110. మకర లగ్న ఫలితములు	99-00
111. కుంభ లగ్న ఫలితములు	99-00
112. మీన లగ్న ఫలితములు	99-00
113. నారద సంహిత	200-00
114. పంచాంగపీఠికలేఖకాగణితం	250-00
115. తారాబలం - చంద్రబలం (వేరే కొండప్ప)	99-00
116. సులభలగ్న సాధన (చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	200-00
117. రాహు కేతువుల యోగము	99-00
118. ఛాయాగ్రహములు	99-00
119. జ్యోతిషవిజ్ఞాన దీపిక	63-00

జి.వి.రామన్ గారి గ్రంథములు

120. జ్యోతిష విద్యారంభం	50-00
121 గ్రహభావ బలములు	50-00
122. కాలచక్రదశ	50-00
123. అనుభవ ప్రశ్నాజ్యోతిషం	50-00
124. జ్యోతిషశాస్త్రంలో వాతావరణ భూకంపాలు	50-00
125. పురోగామి జాతకం	50-00
126. భావార్ధరత్నాకరం	75-00
127. భారతీయజ్యోతిష సర్వస్వం	75-00
128. అష్టకవర్గ పద్ధతి:	75-00

129. జ్యోతిషశాస్త్రంలో సందేహాలు,సమాధానాలు	75-00
130. ప్రశ్నతంత్ర	75-00
131. ముహూర్తం	75-00
132. విశిష్ట జాతకములు	125-00
133. భారతీయఫలితజ్యోతిషం	125-00
134. 300 ముఖ్యమైన యోగములు	125-00
135. జాతకంపరిశీలించడంఎలా ?	300-00

**రాష్ట్రపతి అవార్డుగ్రహీత, మహామహోపాధ్యాయ, వాచస్పతి
శ్రీ మధురకృష్ణమూర్తిగారి గ్రంథములు**

136. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-1	200-00
137. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-2	200-00
138. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-3	200-00
139. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-4	200-00
140. భావార్థరత్నాకరము	100-00
141. ముహూర్త చింతామణి	100-00
142. ముహూర్త చింతామణి-పార్వ2	200-00
143. స్వప్న శాస్త్రము	36-00
144. శతయోగమంజరి	50-00
145. వ్రతనిర్ణయకల్పవల్లి	250-00
146. దైవజ్ఞవల్లభం	75-00
147. వసంతరాజశకునమ్ (బృహత్శకునశాస్త్రం)	250-00
148. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-1	100-00
149. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-2	200-00
150. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-3	100-00
151. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-4	200-00
152. అనుభవసులభవాస్తు - 1	50-00
153. అనుభవసులభవాస్తు - 2	100-00
154. పంచాంగ వివేకము	99-00
155. వశిష్ట సంహిత	360-00
156. పంచపక్షి శాస్త్రం (కేస్బైండి)	200-00

5. వాస్తులు

1. 40 రోజుల్లో “వాస్తువిద్య” నేర్చుకొనండి	180-00
2. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యములు	200-00
3. వాస్తునుబట్టి మీ ఇల్లు	63-00
4. మీరూ మీ వాస్తు	63-00

5. గృహవాస్తు చిట్కాలు	63-00
6. వాస్తు పూజ	63-00
7. వాస్తు సూత్రములు	63-00
8. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యాలు	63-00
9. గృహవాస్తు వర్ణులు	99-00
10. విశ్వకర్మవాస్తు శాస్త్రరీత్యా మీ ఇంటి ప్లానులు	63-00
11. విశ్వకర్మ వాస్తుశాస్త్రరీత్యా మీఇండ్లఆయములు	99-00
12. విశ్వకర్మ వాస్తు శాస్త్రం(చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	180-00
13. ఆధునిక గృహవాస్తు	99-00
14. శుభవాస్తు	270-00
15. వాస్తుయంత్ర రత్నావళి	120-00
16. వాస్తుశాస్త్రం	120-00
17. హౌస్ ప్లాన్స్	63-00
18. గృహనిర్మాణ వాస్తు	63-00
19. వాస్తు రెమెడీస్	63-00
20. గృహవాస్తు దర్పణం	63-00
21. జ్యోతిష-గృహవాస్తుచంద్రిక	200-00
22. వాస్తురత్నాకరం (క్రిందపల్లి)	63-00
23. వాస్తుశిరోమణి	120-00
24. వాస్తుసంగ్రహమ్	63-00
25. పంచవాస్తు పారిజాతం	120-00
26. వాస్తుడిండిమమ్	63-00
27. వాస్తుదుందిభి	120-00
28. విశ్వకర్మవాస్తుప్రకాశిక (కేస్బైండి)	250-00
29. కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము	63-00
30. జలివాస్తు,శల్యవాస్తు (దంతూరిపండరీనాథ్)	99-00
31. మయవాస్తు (గోరసపీఠభద్రాచార్య)	120-00
32. వాస్తు జ్యోతి	63-00
33. మన ఇల్లు-మనవాస్తు	99-00
34. వాస్తవ వాస్తుపూజావిధానము	108-00
35. వాస్తు దర్పణం	120-00

6. మంత్ర-శాస్త్రాలు

1. మంత్రసాధన	63-00
2. తంత్రజాలం	63-00
3. మంత్రశక్తి	63-00

4. దత్తాత్రేయ తంత్రవిద్య	63-00
5. దత్తాత్రేయ మూలికాతంత్రమ్	63-00
6. తాంత్రిక పంచాంగం	63-00
7. యక్షిణీ తంత్రం	63-00
8. మంత్రానుష్ఠాన చంద్రిక	63-00
9. సర్వదేవతా మంత్రకవచములు	63-00
10. మంత్రాక్షరాలరహస్యం (బీజాక్షరనిఘంటువు)	63-00
11. సర్వదేవతా మంత్రరత్నావళి	63-00
12. సదాచార దీపిక	63-00
13. యోగినీ-వామకేశ్వరతంత్రం	63-00
14. ప్రపంచసారతంత్రం	63-00
15. బదనిక తంత్రమ్	63-00
16. ఉచ్చిష్ట గణపతి తంత్రమ్	63-00
17. గుప్త సాధన తంత్రం	63-00
18. గంధర్వ తంత్రమ్	63-00
19. సౌందర్యలహరి (మంత్రయంత్రరత్నావళి)	63-00
20. యంత్ర మంత్ర తంత్ర	63-00
21. పాశుపత తంత్రం	99-00
22. పంచదశ మహాఘట్ట తంత్రం	99-00
23. రుద్రాష్టాధ్యాయః	99-00
24. మంత్రసిద్ధి	120-00
25. పరశురామతంత్రమ్	108-00
26. శ్రీలలితావిలోమ పంచదశీ	108-00
27. శ్రీ గురు తంత్రం	108-00
28. గాయత్రీ తంత్రమ్	108-00
29. మహాశక్తి మంత్ర తంత్ర రహస్యాలు	150-00
30. శ్రీ దుర్గ తంత్రమ్	200-00
31. మహామృత్యుంజయఅమృతపాశుపతమ్	200-00
32. సర్ప (నాగ)తంత్రం	250-00
33. హవన తంత్రం	250-00
34. షోడశనిత్యతంత్రం	250-00
35. శాక్తీయతంత్రం	250-00
36. రుద్రయామళతంత్రం	250-00
37. లక్ష్మీప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
38. హిరణ్యకూలినీ తంత్రమ్	250-00

39. మాయాప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
40. శ్రీ విశ్వరూప ప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
41. స్వర్ణాకర్షణభైరవతంత్రం	250-00
42. కాశీవిశాలాక్షి తంత్రం	250-00
43. శాంతితంత్రమ్	250-00
44. యంత్రసిద్ధి	360-00
45. శ్రీ లక్ష్మీతంత్రమ్	360-00
46. మంత్రమహోదధి (స్త్రీదేవతాఙ్కల్పమ్)	360-00
47. మంత్రమహోదధి (పురుషదేవతాఙ్కల్పమ్)	360-00
48. మంత్రశాస్త్రం (గ్రంథము)	360-00
49. ప్రత్యంగిరాకృత్యాతంత్రం	360-00
50. కామధేనువు తంత్రం	360-00
51. శూలినీదుర్గాతంత్రం	360-00
52. శ్రీవిద్య రహస్యం	290-00
53. కులార్ణవ తంత్రమ్	150-00
54. ఆచార్య సిద్ధ నాగార్జునతంత్రం (ఒరిజనల్)	390-00
55. సిద్ధమూలిక రహస్యం (మంత్ర,యంత్రసహితం)	63-00

7. గ్రంథాలు - ఆరాధనలు

1. భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్య సహితం	54-00
2. భగవద్గీత (వచనం)	99-00
3. భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యం-కేసుబైండింగ్	72-00
2. గణేశ ఆరాధన 1	99-00
3. గణేశోపాసన 2	99-00
4. నవగ్రహవైభవం	99-00
5. నవగ్రహ రెమెడీస్	99-00
6. నవగ్రహ వేదం	99-00
7. శనిగ్రహారాధన	99-00
8. ఆదిత్యారాధన	99-00
9. సుబ్రహ్మణ్యారాధన	99-00
10. శ్రీ శివ ఆరాధన	99-00
11. లక్ష్మీ ఆరాధన	99-00
12. హనుమదారాధన	99-00
13. లలితారాధన	99-00
14. శ్రీ చక్రారాధన	99-00
15. గాయత్రీ ఆరాధన	99-00

16. వీరభద్రారాధన	99-00
17. కుజగ్రహారాధన	99-00
18. భైరవారాధన	99-00
19. దైవారాధన	99-00
20. గీతారాధన (భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యసహిత)	99-00
21. శ్రీవేంకటేశ్వరాధన	99-00
22. హయగ్రీవారాధన	99-00
23. లక్ష్మీనరసింహారాధన	99-00
24. శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీ స్తోత్ర కదంబం	99-00
25. దేవీ లీలామృతం	99-00
26. పురాణపండ సుందరకాండ వచనం	99-00
27. పురాణపండ రామాయణం	99-00
28. పురాణపండ భారతం	99-00
29. పురాణపండ భాగవతం	99-00
30. (సూరి) వాల్మీకి రామాయణం	99-00
31. కాలసర్ప యోగం	99-00
32. నిత్య జీవితములో రుద్రాక్షలు	99-00
33. నిత్య జీవితములో నవరత్నాలు	99-00
34. వేదసూక్తములు	99-00
35. వేమన పద్యసారామృతం	99-00
36. పండగలు పర్వదినాలు	99-00
37. సూక్తిరత్నాలు	99-00
38. హనుమచ్ఛ్రిత్ర	99-00
39. నవగ్రహ దర్శనమ్	99-00
40. నిత్యజీవితంలో నవగ్రహాలు	99-00
41. సాలగ్రామములు	99-00
42. గురుశుక్ర ప్రభావము చంద్రకళానాడి	99-00
43. శనిగ్రహరెమిడిస్	99-00
44. జాతకసుధాసారము-జాతకమోక్షప్రదాయిని	99-00
45. వివాహజ్యోతిషమంజరి-మ్యారేజ్మ్యాచింగ్గైడ్ (సాయిగణపతిరెడ్డి)	99-00
46. మీపుట్టినతేదీనిబట్టి మీజీవితరహస్యాలు (న్యూమరాలజీ లైఫ్గైడ్) ..	99-00
47. మీఅదృష్టానికి (పేరు) నేమ్కరక్షన్ ..	99-00
48. న్యూమరాలజీ రెమిడిస్	99-00
49. మూకపంచశతీ	99-00
50. శ్రీరామకర్ణామృతం	99-00

51. రహస్యకుక్కుటశాస్త్రం	300-00
52. ఉపాసన విధానం	99-00
53. పంచమవేదం మహాభారతం	99-00
54. దేవుళ్ళు డాట్ కామ్	99-00
55. గణపతిభాష్యం	99-00
56. యజుర్వేద ఉపనయనవివాహప్రయోగమంజరి	99-00
57. నవయోగులు	99-00
58. ఆంధ్రప్రదేశ్లోనిదర్శించవలసిన ప్రముఖదర్గాలు	99-00
59. సకలదేవతాఅష్టోత్తరాలు(పెద్దది)-(180అష్టోత్తరశతనామావళులతో)	99-00
60. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళులు (కేస్బైండింగ్)	216-00
61. సకలదేవతా సహస్రనామములు	99-00
62. ఆధ్యాత్మిక సూక్తి నిధి	99-00
63. బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు,ప్రవరలు	99-00
64. సర్వదేవతాస్వరూపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు	99-00
65. శ్రీ లక్ష్మీసన్నిధి	99-00
66. శ్రీలక్ష్మీగణపతి హోమకల్పం	99-00
67. మార్షల్ఆర్ట్స్ 9 (కరాటే,కుంగ్ఫూనేర్చుకోండి)	99-00
68. మ్యాజిక్గైడ్	99-00
69. చదరంగం	99-00
70. పంచముఖ హనుమత్ వైభవం	63-00
71. గరుడపురాణం	40-00
72. మాఘపురాణం	36-00
73. శివపురాణం	36-00
74. వైశాఖపురాణం	36-00
75. కార్తీక పురాణం	36-00
76. కార్తీక పురాణం (చిన్నది)	25-00
77. సర్వకార్యసిద్ధికి రామాయణపారాయణ	63-00
78. పెద్దబాలశిక్ష	50-00
79. గాయత్రీ మహిమ	36-00
80. వృక్షదేవతలు	63-00
81. యాజుష స్కార్త సంస్కార చంద్రిక	200-00
82. సనాతనవైదిక బ్రాహ్మణస్మార్తాగమకల్పమ్	150-00
83. చతుర్వేదములు	120-00
84. నవగ్రహారాధన	120-00
85. తాళపత్ర సమాహార గోపురం	120-00
86. మనుధర్మ శాస్త్రం (వచనంలో...) (కేస్బైండు)	250-00

87. మానవధర్మములు	120-00
88. వేదమంత్ర సంహిత	120-00
89. సహస్రలింగార్చన	120-00
90. శ్రీ శివగీత	120-00
91. ద్వాదశఉపనిషత్తులు	120-00
92. పురాణపండవారి సౌందర్యలహరి	(కేస్బైండింగ్) 250-00
(శ్లోకతాత్పర్యసహిత విపులవ్యాఖ్యతో)	సాదా 120-00
93. బృహత్ శివ స్తోత్ర రత్నాకరము	200-00
94. బృహత్ దేవీ స్తోత్రరత్నాకరము	200-00
95. బృహత్ విష్ణు స్తోత్రరత్నాకరము	200-00
96. కేదారనాథ్ బదరీనాథ్ యాత్రాగైడు	63-00
97. దక్షిణావృత శంఖములు	63-00
98. 108 దివ్యదేశాల విష్ణుక్షేత్రదర్శని	36-00
99. ధర్మసింధువు(కేస్బైండింగ్)	270-00
100. భారతీయ శైవక్షేత్రయాత్రాదర్శిని	99-00
101. చిలుకూరి బాలాజీచరిత్ర	36-00
102. భగవత్స్తుతి	63-00
103. సూర్యోపాసన	36-00
104. కాశీఖండం	250-00
105. దేవీభాగవతం	360-00
106. శ్రీ ఆంజనేయం	216-00
107. ధర్మసందేహాలు	216-00
108. ఆధ్యాత్మిక దైవిక వస్తువులు	250-00
109. రామాయణం	600-00
110. పోతన భాగవతం	900-00
111. శివమంత్రములు	63-00

8. వైద్య గ్రంథాలు

1. ఆహారం ఆరోగ్యం	36-00
2. మూలికావైద్య చిట్కాలు	36-00
3. ఆయుర్వేద వైద్య చిట్కాలు	30-00
4. గృహవైద్య రహస్యాలు	36-00
5. గృహవైద్యసారం	36-00
6. హోమియోవైద్యం (ద్వాదశలవణచికిత్స)	63-00
7. ప్రకృతివైద్యం	36-00
8. ఆహారం-వైద్యం	99-00

9. సంపూర్ణ ఆయుర్వేద-చిట్కా వైద్యం	99-00
10. ఆయుర్వేదమ్	36-00
11. ఆయుర్వేద మూలికావైద్యబీపిక	99-00
12. దుంపకూరలు, ఆకుకూరలు, కాయగూరలు (వాడకం - ఉపయోగాలు)	99-00
13. ఏకమూలికావైద్యం	99-00
14. అష్టాంగ హృదయం (4భాగాలు)	1200-00
15. రహస్యసిద్ధయోగవైద్యసారమ్	99-00
16. ప్రాథమిక హోమియోవైద్యం	99-00
17. ఒబెసిటీ	99-00
18. హెల్త్గైడ్	99-00
19. ఆయుర్వేదం-జీవనవేదం	99-00
20. పుడ్థెరపి	63-00
21. న్యాయరల్థెరపి	99-00
22. సంపూర్ణఆరోగ్యానికి 20ని॥	63-00
23. కీళ్ళనొప్పులు మీ సమస్యలైతే...	99-00
24. యోగామంత్ర	63-00
25. యోగా మండే టు సండే	63-00
26. హెర్బల్ మెడిసిన్-హెల్త్టుడే	99-00
27. హెల్త్ఫైల్	108-00
28. వస్తుగుణపాఠం	250-00
29. రసాయన వాజీకరణ తంత్రం	150-00
30. వస్తుగుణ మకరందం	400-00
31. నాటువైద్యం -(కేస్బైండ్)	360-00
32. నాటువైద్యం (చిన్నది)	99-00
33. ప్రాణాయామము-యోగ	63-00

9. అయ్యుష్ష - భవానీ రకాలు

1. శ్రీ అయ్యుష్ష లీలామృతం	30-00
2. శ్రీ అయ్యుష్ష భజనపాటలు	63-00
3. శ్రీ అయ్యుష్ష పూజాకల్పం	20-00
4. శ్రీ అయ్యుష్ష భక్తి గీతాలు	20-00
5. హారతిగైకొనుమా	40-00
6. శ్రీ అయ్యుష్ష దీక్ష F	10-00
7. శ్రీ అయ్యుష్ష భజనమాల F	10-00
8. శ్రీ అయ్యుష్ష నిత్యపూజ P	10-00

9. శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యనియమావళి P	10-00
10. భవానీదీక్ష (శ్రీ భవానీ లీలామృతం)	36-00
11. దేవీలీలామృతం	99-00
12. శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	20-00
13. దేవీ భక్తిగీతాలు	20-00
14. భవానీదీక్ష P	10-00
15. దేవీ భక్తిమాల F	10-00
16. శ్రీ అయ్యప్ప భజనావళి	120-00
17. అయ్యప్పపూజావిధి (జేసుదాసుసాంగ్స్‌తో)	24-00

10. భజనలు - కీర్తనలు

1. అన్నమయ్య కీర్తనలు	20-00
2. శ్రీరామదాసు కీర్తనలు	20-00
3. సర్వదేవతా మంగళహారతులు	20-00
4. వసుంధర మంగళ హారతులు	25-00
5. సాభాగ్య దేవతా మంగళహారతులు	36-00
6. సర్వదేవతా భజనలు	36-00
7. చిట్టి పొట్టి పాటలు	10-00
8. జాతీయ గీతాలు	10-00
9. దేశభక్తి గీతాలు	36-00
10. పండుగలు-పుణ్యక్షేత్రాలు భక్తిగీతాలు	36-00
11. గొబ్బిళ్ళపాటలు,లాలిపాటలు,కోలాటపాటలు	36-00
12. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు	99-00
13. పెళ్ళిపాటలు-స్త్రీలపాటలు	36-00
14. భక్తానంద భజనకీర్తనలు(ఓల్డ్‌సినిస్టెల్)	36-00
15. సర్వదేవతాభక్తిమణిమాల	36-00
16. బతుకమ్మ ఉయ్యాల పాటలు	36-00
17. అన్నమయ్య సంకీర్తనావిధి(1000కీర్తనలు)	270-00

11. హిట్స్ సాంగ్స్

1. ఘంటసాల భక్తిగీతాలు-భగవద్గీత	36-00
2. ఎస్.పి.బాలు భక్తిగీతాలు	36-00
3. ఘంటసాల సుమధురగీతాలు	99-00
4. పి. సుశీల సుమధురగీతాలు	99-00

5. ఎస్.పి. బాలు సుమధురగీతాలు	99-00
6. ఎస్.జానకి సుమధురగీతాలు	99-00
7. వేటూరి సుందరరామమూర్తిహిట్స్	99-00
8. సర్వదేవతా సినీభక్తిగీతాలు	99-00

12. స్త్రీలకు ఉపయుక్త పుస్తకములు

1. శ్రీకాంతామణి వంటలు (వెజ్)	63-00
2. శ్రీకాంతామణి వంటలు (నాన్ వెజ్)	63-00
3. శాకాహార వంటలు	30-00
4. మాంసాహారవంటలు	30-00
5. చిట్టిచిట్కాలు	30-00
6. అందానికి చిట్కాలు	30-00
7. పిల్లల పేర్లు (పెద్దది)	30-00
8. పిల్లల పేర్లు (చిన్నది)	10-00
9. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ శాలీబోర్డర్స్	36-00
10. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ డిజైన్స్	36-00
11. చిన్నారులకు చిరుతిళ్ళు	30-00
12. పసందైన ఫాస్ట్ ఫుడ్ వంటలు	30-00
13. వలావ్లు, ఫ్లైడ్ రైస్లు, వెరైటీరైస్లు	30-00
14. వేపుళ్ళు-ఇగుర్లు	30-00
15. బ్రేక్ ఫాస్ట్ వంటలు	30-00
16. పండుగలలో చేసుకొనే పిండివంటలు	30-00
17. మైక్రోవేవ్ వంటలు	99-00
18. సర్వదేవతాభక్తిమాల	36-00
19. పిల్లలపేర్లు (బాబు)	36-00
20. పిల్లలపేర్లు (పాప)	36-00
21. మోడ్రన్ మెహంది (గోరింటాకు డిజైన్స్)	36-00
22. మోడ్రన్ పిల్లలపేర్లు	99-00
23. నోరూరించే నాన్ వెజ్ వంటలు	99-00
24. మోడ్రన్ టైలరింగ్ (లేడీస్ & జంట్స్)	99-00

వివిధ రకాలు

ఎందరోమహానుభావులు	270-00
యోగాసనాలు	36-00
సూర్యనమస్కారములు	36-00
పొడుపు కథలు (చిన్నవి)	10-00

హిందీ-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
ఇంగ్లీషు-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
జనరల్ నాలెడ్జ్	20-00
నూరు ఎక్కాలు	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్ (క్రాస్ సైజు)	4-50
శ్రీరామకోటి	27-00
శ్రీశివకోటి	27-00
మేజిక్	30-00
అంకెలతో గారడీ	30-00
హృదయస్పందన (కవితలు)	30-00
వాత్స్యయన కామసూత్రాలు	36-00
ఎ.పి.టూరిస్ట్ గైడు	36-00
ఇంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
మహేంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
శరీరభాష (బాడీ లాంగ్వేజ్)	99-00
క్రియాయోగం	36-00
ఆనందంగా జీవిద్దాం	99-00
హరిశ్చంద్ర నాటకం	50-00
వాత్సయనకామసూత్రాలు	99-00
పంచసాయకం	99-00
రతిరహస్యాలు	99-00
అనంగరంగం (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
శృంగారకేళి (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
గాయత్రీవిజ్ఞాన్	99-00
చింతామణి (నాటకం)	50-00
బాలనాగమ్మ	50-00
కాళహస్తి స్త్రీల వ్రతకథలు	36-00
కాళహస్తి రామాంజనేయ యుద్ధం(బదిరెడ్డి)	50-00
కాళహస్తి గోవింద నామాల భగవద్గీత	36-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు చింతామణి	99-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు మర్కాలు (భైండు)	63-00
రామరాయవాస్తుశాస్త్రం(ముద్దగడరామరావు)	90-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.హనుమాన్ చాలీసా	10-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.సుందరకాండ	80-00
బ్రహ్మంగారిజీవితచరిత్ర (జవంగుల)	125-00
శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య దివ్యచరితామృతం	40-00

కాశీరామేశ్వర మజలీ కథలు	63-00
శ్రీలలితాసహస్రనామము(భాస్కరభాష్యం)	600-00
ప్రకృతిసిద్ధాంతములు-వేదవిజ్ఞానము-ఫలితజాతక సూత్రములు	595-00
ముదుండి విశ్వనాథరాజుగారి గ్రంథములు	
విశ్వకర్మ ప్రకాశము	80-00
ప్రాచీనవాస్తుశాస్త్రాలు-ఆధునికవాస్తుపరిశీలన	250-00
నారద సంహిత	150-00
వాస్తురాజవల్లభము-మూలానువాదము	60-00
మయమతము - వచనము	80-00
బృహత్సంహిత - వచనము	160-00
వాస్తువిజ్ఞానజ్యోతి
పురోహిత దర్శని (గోరసవీరభద్రాచార్య)
విశ్వకర్మవాస్తువిద్యారహస్యములు
వాస్తు విజ్ఞాన చంద్రిక
మహాదశా పారిజాతం
వాస్తు నారాయణీయం	120-00
యోగావళీఖండం	120-00
ముహూర్తసింధువు	150-00
సర్వార్థచంద్రిక (4భాగాలు)	1208-00
మీరే న్యూమరాలజిస్ట్ (డావూడ్)	370-00
నిర్ణయసింధు (2భాగాలు)	590-00
సాయి...	45-00
శ్రీ దుర్గానందలహరి	200-00
ఆరతిసాయిబాబా	11-00
ప్రతిష్ఠకల్పః(సాగి నరసింహమూర్తి)	500-00
తాజుద్దీన్ బాబా సచ్చరిత్ర	100-00

**సుమారు 100 సం॥రాలునాటి ప్రాచీన ప్రతులు తిరిగి
ఈ క్రింది గ్రంథములు ప్రచురించబడినవి.**

శ్రీరామ మంత్రానుష్ఠానము	300-00
శ్రీరామనవరాత్రోత్సవకల్పః	300-00
సీతారామ కథా సుధ అయోధ్యకాండ	200-00
సీతారామ కథా సుధ బాలకాండ	150-00
అరణ్యకాండ	100-00
శ్రాద్ధము ఎందుకు పెట్టాలి ? షోడశ సంస్కారములు	200-00
స్మార్త కాపర్ణి కారికలు	200-00
నవుంసక సంజీవనము, వైద్య శిరోమణి	200-00
విషవైద్య చింతామణి	200-00

హేమాద్రి సూరిణా ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః	300-00
సర్వమూలికా గుణరత్నాకరం	300-00
ఆపస్తంబీయ ధర్మసూత్రాలు	300-00
సర్వశాంతి దర్పణం - అపర ప్రయోగ దర్పణం	200-00
గణకరంజని	200-00
సంతాన దీపిక	200-00
తిథినిర్ణయ కాణ్డః	250-00
ముహూర్త దర్పణం	200-00
జ్యోతిష శాస్త్ర రత్నము (శ్రీపతిజాతక పద్ధతి)	250-00
లఘుతాచకము	200-00
శ్రీ వైఖనస పైతృమేదిక ప్రయోగః	300-00
స్మృతి రత్నాకరము (ధర్మశాస్త్రం)	400-00
జాతకామృతతసారం	300-00
జాతక బోధిని	300-00
సంగీత విద్యాదర్పణం	300-00
సంగీత సర్వార్థసారసంగ్రహం	300-00
ముహూర్త మార్తాండం(చీకతాత్పర్యం)	450-00
జాతకరహస్యం	200-00
రాజమార్తాండం	200-00
ఆయుర్దాయదీపిక	200-00
వైద్యామృతం	200-00
అనుపానమంజరీ	200-00
నవగ్రహశాంతి విధానం-ఉదకశాంతి విధిః	200-00
చికిత్సరత్నము	200-00
స్వరచింతామణి	200-00
ద్వాదశలోహ భస్మవిధానం	200-00
దైవజ్ఞయశో విభూషణం	200-00
అనుపాన రత్నకరము	200-00
కాలామృతము	250-00
దైవజ్ఞకర్ణామృతము	300-00
రసేంద్ర చింతామణి	300-00
రసరత్న సముచ్చయం	300-00
వస్తుగుణరత్నాకరము	300-00
హోరానుభవదర్పణము	360-00
విశ్వకర్మ ప్రకాశిక వాస్తుశాస్త్రము	250-00
స్త్రీజన కల్పవల్లి	450-00
సంగీత సర్వార్థ సంగ్రహం	300-00
సంగీత సుధాసంగ్రహము	250-00
అర్క ప్రకాశము	200-00
సంగీత మార్తాండము	200-00
సంగీత ప్రథమబోధిని	200-00

వైద్యకల్పతరువు	200-00
రసప్రదీపిక	250-00
గణకానందము	250-00
శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిః-వివరణాత్మక భావంతో	200-00
నవచండీ వేదోక్త శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	200-00
శ్రీ గాయత్రీ అనుష్ఠాన తత్త్వప్రకాశిక	360-00
సంగీతమార్తాండము	250-00
సారావళి	360-00
భేషజకల్పము	200-00
గురుశిష్య ఆయుర్వేద వైద్యచింతామణి	360-00
జాతకమణి	200-00
సర్వశకున ప్రకాశిక	200-00
యాజుష ప్రయోగ చంద్రిక	250-00
శిక్షావల్లీ-ఆనందవల్లీ-భృగువల్లీ	300-00
వసంతరాజ శకునము	250-00
తోట్టి వైద్యం	450-00
జ్యోతిష సిద్ధాంత సంగ్రహము (పంచాంగ గణితం)	300-00
సహస్ర యోగప్రకాశిక	300-00
శ్రీవిద్యారహస్యం	290-00
మహర్షుల చరిత్ర 1,3 300+300	
వేంకట సోమయాజీయం అను ధర్మశాస్త్రకాండము	250-00
శ్రీఆంజనేయం	216-00
రాశితుల్యవత్సర ఫలితం	200-00
నాడి జ్యోతిష విశ్లేషణ	400-00
రహస్యకుక్కుటశస్త్రం	300-00
స్త్రీ ధర్మరత్న బాండాగారము	200-00
శైవోత్సవరత్నాకరం	300-00
యాజుషప్రయోగ చింతామణి	300-00
సుస్వర ఋగ్వేద ప్రయోగదర్శిని	300-00
ఆయుర్వేద వైద్య సంగ్రహం	300-00
వశిష్ట సంహిత	360-00
హోమియోపతి గృహవైద్యం	200-00
వ్రతచూడామణి	300-00
వైశ్యధర్మప్రకాశిక	300-00
ఆలయ నిత్యార్చన పద్ధతి	200-00
స్త్రుతిముక్తాఫలం	300-00
ఆపస్తంబయల్లాజీయమ్	300-00
జ్యోతిషశాస్త్రసంగ్రహము	200-00
కర్మవిపాకాఖ్యయం	360-00
ముహూర్త రత్నావళి	250-00
సుదివిలోచనం	300-00
ఉత్తర కాలామృతం	200-00
సర్వవిషయ సర్వస్వసంగ్రహం	200-00

అరుదైన పాత పంచాంగములు, వ్రతకథలు,
పురాణములు, ఆరాధన గ్రంథములు,
సుప్రభాతములు, మహాత్మ్యములు, సహస్రనామములు,
పూజావిధానములు, స్తోత్రాలు, ప్రామాణిక గ్రంథములు,
కథలు, జ్యోతిష, వాస్తు, వైద్య, మంత్రశాస్త్రాది ఆధ్యాత్మిక
గ్రంథములకు

మోహన్ పబ్లికేషన్స్

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,
రాజమహేంద్రవరం.

www.mohanpublications.com

From :

☎ : 0883-246 25 65

MOHAN PUBLICATIONS

Fort Gate, Opp : Ajanta Hotel

Rajahmundry-533 101 (a.p.)

mohan
PUBLICATIONS

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

ఉచిత Pdf బుక్స్ కై : - www.granthanidhi.blogspot.in

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద,
మంత్రశాస్త్రాది అనేక విషయాలు
తెలుసుకొండి... ఫ్రీబుక్స్
MOHAN PUBLICATIONS
పేజ్ లైక్ చేయండి.

granthanidhi
THE TREASURE OF PAGES
FIRST EVER TELUGU FREE E-BOOKS
DOWNLOADING WEB PORTAL
www.granthanidhi.com

Kinige.com

మా ఇ-బుక్స్ కినిగె ద్వారా కానుకగాలు
చేసుకొనే వచ్చును.

dailyhunt

మా ఇ-బుక్స్ డైలీహంట్ ద్వారా
అత్యధిక డిస్కంట్ ఆఫర్లతో లభించును.